

עומק הדף

דף טז

תוכן

- א. יסוד הנאמנות דפה שאסר
- ב. ביאור החילוק בין שור שחוט לפניך לאין שוט שחוט לפניך
- ג. גדר 'איתרע לה רובא'
- ד. אשה שתפסה כסף כתובתה, אם נעשתה מוחזק על הממון

(א) יסוד הנאמנות דפה שאסר

- א. איתא במשנה דמודה ר' יהושע במי שאומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו דנאמן, משום ש'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'. ומבאר הגמ' ד'מודה ר' יהושע, פירוש, שמודה לר' גמליאל, דלעיל גבי הנושא אשה ולא מצא לה בתולים אומר ר"ג דהאשה נאמנת ע"י מיגו, ואמר ר"י, במיגו דהתם איני מודה, אבל במיגו דהכא מודינא לך.
- ב. ומקשה הגמ', מאי שנא האי מיגו מהאי מיגו, ומתרצת, 'הכא אין שור שחוט לפניך, התם הרי שור שחוט לפניך'. וברש"י ביאר החילוק, דגבי שדה אם שתק לא היו עוררים עליו, הלכך אי לאו דדבר פשוט הוא שלקחה לא היה אומר של אביך הוא, משא"כ גבי לא מצא בתולים, הרי גם אם לא אמרה כלום יש ריעותא עלה.
- ג. הרי מבואר, דפה שאסר עדיף משאר מיגו, משום הסברא ד'אין שור שחוט לפניך'. ואמנם משמע, דעיקר הנאמנות דפה שאסר היא מטעם מיגו, אלא שמיגו כזה עדיף משאר מיגו. וכן דייק הקובץ שיעורים (אות מג), דמשמע מסוגיין דפה שאסר נאמן מטעם מיגו.
- ד. אולם הקשה הקובץ שיעורים, שדבר זה תלוי במחלוקת ראשונים. דהמחנה אפרים (איסור"ב פי"ח ד"ה הן) חקר, **אם פה שאסר נאמן מטעם מיגו או שהוא נאמנות חדשה**, דכיון ד'מפיו אנו חיים', שכל הספק בא מחמת דבריו, מוכרחים להאמין כל דבריו. והביא מחלוקת ראשונים בזה. וא"כ הגמ' בסוגיין צ"ב לדעת הסוברים שפה שאסר אינו מיגו.
- ה. ותירץ, דלשיטה זו צ"ל דזהו גופא תירוץ הגמ' 'הכא אין שור שחוט לפניך, התם הרי שור שחוט לפניך', שלמסקנא הגמ' חוזרת ממה שנקטה מתחילה שפה שאסר הוא מטעם מיגו, ומסיק הגמ', שאינו משום מיגו אלא הוא נאמנות חדשה, שכיון שאין שור שחוט לפניך, א"כ נמצא ש'מפיו אנו חיים', ומוכרחים לקבל דבריו.

(ב) ביאור החילוק בין שחוט לפניך לאין שור שחוט לפניך

- א. במשנה מובא דמודה ר' יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממך שהוא נאמן, משום שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ומבאר הגמ', דהכי קאמר ר"י, אע"פ שאיני מודה להמיגו של ר' גמליאל גבי משארסתי נאנסתי (יב:), מ"מ במיגו דהכא מודינא לו. ומקשה הגמ', מאי שנא האי מיגו מהאי מיגו, ומתרצת, הכא אין שור שחוט לפניך, התם הרי שור שחוט לפניך'.
- ב. ברש"י פירש הא דאין שור שחוט לפניך, דהיינו שאין כאן עוררים כלל, ואם שתק זה לא היה עולה על לב הבעלים לתבוע אותו כלל. וכן פירש רש"י במתני' (ד"ה שהפה), דאירי באופן שגם הבעלים עצמו אינו יודע כלל שקרקע זו שייכת לו. ומבואר דס"ל לרש"י, דבאופן שיוודע הבעלים שהקרקע שייכת לו, לשיטת ר' יהושע אין הנתבע נאמן במיגו, אע"פ שאין לתובע שום ראיה לדבריו, דמ"מ נחשב כשור שחוט לפניך. אולם בתוס' (ד"ה התם) נחלקו על רש"י בזה, וסוברים שהנתבע נאמן במיגו דאי בעיא אמר שלא היתה קרקע זו של אביך מעולם, כיון דאין לתובע ראיה לדבריו, ומיגו זה עדיף מהמיגו גבי משארסתי נאנסתי.
- ג. במהרש"א (לגמ' ד"ה מכדי) ביאר החילוק, שישנם שני מיני מיגו, א. מיגו גמור, דהיינו מיגו דהיה יכול לטעון טענה אחרת ואילו היה טוען כך היה נאמן. ב. מיגו דטענה מעלייתא, דהיינו דהיה יכול לטעון טענה אלימתא יותר ממה שטען, אך אם היה טוען כך לא היה נאמן יותר ממה שטען עכשיו. ופה שאסר היינו מיגו גמור, ובזה מודה ר"י דנאמן.
- ד. בספר עטרת שמואל (לתוס' ד"ה שור) כתב להוכיח, שלדברי התוס', יסוד המחלוקת בין ר' יהושע לר' גמליאל הוא בדין מיגו, אם מיגו של טענה מעלייתא נחשבת מיגו או לא, דר"י סובר דמיגו כזה לא הוי מיגו, ורק מיגו גמור הוי מיגו, ואולם ר"ג סובר דגם מיגו דטענה מעלייתא הוי מיגו. אך כל זה רק לדעת התוס', אבל לדעת רש"י ר"י סובר דמיגו לא מהני כלל, ורק פה שאסר מהני, וזה אינו מיגו, אלא סברא חדשה, שבמקום שאין הבעלים תובע הקרקע כלל צריך להאמין לדברי הנתבע.
- ה. נמצא, שנחלקו רש"י ותוס' ביסוד החילוק בין מיגו לפה שאסר. לדעת רש"י יסוד החילוק הוא, דר"י סובר דלא אמרינן מיגו כלל, אלא דפה שאסר הוא נאמנות חדשה. אך לדעת התוס' גם ר"י מודה לעיקר דין מיגו, אלא החילוק הוא, שפה שאסר הוא מיגו גמור, משא"כ גבי משארסתי נאנסתי המיגו אינו מיגו גמור אלא רק מיגו דטענה מעלייתא, ור"י סובר דבמיגו כזה לא מהני.

ג) גדר 'איתרע לה רובא'

- א. הגמ' מקשה, אמאי צריכה האשה להביא עדים שהיתה בתולה בשעת הנישואין, הרי רוב נשים בתולות נישאות, ומתרצת הגמ', 'רוב הנשאת בתולה יש לה קול, וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא'.
- ב. כפשוטו לשון 'איתרע לה רובא' משמע, דרוב הנשאת בתולה יש לה קול היא ריעותא על הרוב, דלא מסתבר לילך כאן בתר רוב. ולכאוי הביאור בזה הוא כדברי הקובץ הערות (סי' כח אות א), שבכה"ג ליכא רוב כלל, דהא דרוב נשים בתולות נישאות, היינו בנשים רגילין, אבל באשה דלא היה לה קול ליכא רוב שנישאת כשהיתה בתולה.
- ג. והביא הקובץ הערות (שם) שהתבואות שור (סי' כט) כתב כע"ז לגבי הלכות טריפות, דאע"פ דאיכא רוב בהמות כשרות ולא טריפות, מ"מ גבי בהמה שנולד בה ריעותא מחיים ליכא רוב, דהא בבהמות כאלו ליכא רוב שהן כשרות. והתבואות שור (שם) הביא ראייה לדבריו מסוגיין, דמבואר מכאן **דבמקום ריעותא ליכא רוב**.
- ד. אולם החוות דעת (יו"ד סי' נ) חולק על התבואות שור, וכתב דבאמת בסוגיין איכא רוב שהיתה בתולה, והא דאמרי' 'איתרע לן רובא', אין פירושו דליכא רוב כלל, אלא **דיש רוב כנגד רוב**, דמצד אחד איכא רוב נשים בתולות נישאות, אבל מצד ב' איכא רוב דהנשאת בתולה יש לה קול.
- ה. תוס' (ד"ה זו) כתבו דהרוב דרוב נשים בתולות נישאות עדיף מהרוב דרוב הנישאות בתולות יש לה קול. ולכאוי מבואר דס"ל כהחוות דעת, ד'איתרע לן רובא' היינו שיש רוב נגד רוב. אך בחי' ר' שלמה (סי' יט) ביאר דעת התוס', דרוב הנשאת בתולה יש לה קול אינו רוב גמור [עיי"ש הטעם], אלא דע"י רוב כזה איתרע הרוב דרוב נשים בתולות נישאות.

ד) אשה שתפסה כסף, כתובתה, אם נעשתה מוחזק על חממון

- א. הגמ' מביאה בשם ר' אדא בר אהבה, בתולה מעבירין לפנייה חבית של יין סתומה, בעולה מעבירין לפנייה חבית פתוחה, ומקשה הגמ', אמאי מעבירין לפני בעולה כלל, דלמה צריך ראייה שהיא בעולה, הרי הבעל הוא המוחזק בממונו, ועליה להביא ראייה שהיתה בתולה, ומתרצת הגמ', דזימנין דתפסה האשה מאתים ואמרה אנא בתולה הואי, ולפיכך מעבירין לפנייה חבית פתוחה, כדי להוכיח שהיא בעולה.
- ב. מקשים הראשונים, היאך מהני תפיסת האשה, והא ידוע דתפיסה במקום ספק לא מהני, וכדמבואר בב"מ (ו.) גבי שנים אוחזין בטלית, שאם בא אחד ותפס לא מהני.
- ג. ברש"י (ד"ה זימנין) כתב, שתפסה בלא ב"ד. ובריטב"א (ד"ה זימנין) פירש דבריו, שאין כאן עדים שתפסה. ויתכן שכוונתו למש"כ התוס' (ד"ה איתנוסי), דיש לה מיגו דאי בעיא אמרה אין בידי כלום, ולכן היא זוכה בהממון אלא א"כ הבעל מביא ראייה כנגדה.
- ד. הרשב"א (ד"ה הא) והרמב"ן (ד"ה והאי) הביאו בשם יש מי שפירש, דאיירי שתפסה בפני עדים, ואעפ"כ מהני תפיסתה, דיש לחלק בין זה להא דשנים אוחזין בטלית, דהתם התפיסה באה לאחר שכבר נחלקו על הטלית, והו"ל תפיסה לאחר שנולד הספק, וזה לא מהני, משא"כ כאן התפיסה באה קודם שנחלקו על הכתובה, והו"ל תפיסה קודם שנולד הספק, וזה מהני. [ועי' בספר הערות וציונים (ד"ה בעיקר) שהביא שנחלקו ראשונים בנקודה זו, אם אזלינן בתר הזמן שהתחיל הויכוח בפועל, או בתר הזמן שנולדו עיקר צדדי הספק, דהיינו הנישואין].
- ה. אך הרשב"א הקשה על שיטת היש מי שפירש, דהא איכא חזקה דכל מה שתחת יד אדם הוא שלו, וכדמבואר גבי נסכא דרבי אבא בב"ב (לד.), והיאך מהני התפיסה. ולכן פירש הרשב"א כדברי רש"י ותוס', דליכא עדים על התפיסה, ויש לה מיגו דאי בעיא אמרה אין בידי כלום.

דף טז

אם צירוף של רוב וחזקה מוציא ממון

גמרא:

וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי לא
אתו עדים מאי הוי

תמצית הסוגיא:

איתא במשנה בריש פירקין, האשה שנתארמלה או שנתגרשה, היא אומרת בתולה נשאתני, והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך, אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים. והגמ' מקשה, אמאי צריכה האשה להביא עדים כדי להוכיח שהיא היתה בתולה בשעת הנישואין, הרי יש לה רוב לסייע טענתה, דרוב נשים בתולות נישאות.

והקשו הראשונים, שלכאו' קושיא זו אתי שפיר רק אליבא דשיטת רב דסובר הולכים בממון אחר הרוב, אבל לפי שיטת שמואל דאין הולכים בממון אחר הרוב, אין כאן שום קושיא.

ומצינו בראשונים כמה מהלכים ליישב קושיא זו. הרבה ראשונים כתבו דאין הכי נמי, הגמ' מקשה רק אליבא דרב, אבל לשמואל לא קשה מידי. אולם כמה ראשונים כתבו דישנם אופנים דגם שמואל מודה דהולכים בממון אחר הרוב, וכגון בצירוף חזקת הגוף. והאריכו האחרונים ביסוד זה, מהו הביאור בצירוף זה של חזקה עם רוב, ואם גם שאר הראשונים מסכימים לעיקר היסוד.

תמצית מראי מקומות

קושיית הראשונים

א. תוס' ד"ה כיון דרוב

העירו, דמה שהקשה הגמ' בסוגיין, אמאי צריך עדים להעיד שהאשה היתה בתולה בשעת הנישואין, הא רוב נשים בתולות נישאות, קושיא זו לכאור' תלויה במה דפליגי רב ושמואל אם הולכים בממון אחר הרוב, דהא למ"ד אין הולכים בממון אחר הרוב האשה אינה יכולה להוציא ממון הכתובה ע"י רוב, שהרי הבעל הוא המוחזק.

ותירצו, דאין הכי נמי, הגמ' מקשה רק אליבא דשמואל דס"ל הולכים בממון אחר הרוב, אבל לרב דס"ל אין הולכים בממון אחר הרוב, לא קשה כלל.

עוד ג' תירוצים

ב. תוס' ישנים אות ב

תירצו בדרך שני, דקושיית הגמ' קשה גם לפי שמואל, דכיון דרוב נשים בתולות נישאות, ממילא נעשה טענת ברי של הבעל כמו טענת שמא, ונמצא שיש כאן ברי ושמא, וגם חזקת הגוף שהאשה היתה בתולה, ושמואל סובר כר' גמליאל (לעיל יב:) דברי ושמא עם חזקת הגוף מהני להוציא ממון.

ג. תוס' שאנץ ד"ה וכיון

תירצו בדרך שלישי, דקושיית הגמ' קשה גם לפי שמואל, דהא דס"ל לשמואל דלא אזלינן בתר רוב, זהו רק לגבי רוב גרוע, אבל הרוב דהכא הוא רוב מעליא, וברוב כזה מודה שמואל דהולכים בממון אחר רוב.

ד. בעל המאור ד"ה וכיון

תירץ בדרך רביעי, דקושיית הגמ' קשה גם לפי שמואל, משום שיש כאן שני כחות לסייע טענת האשה, חזקת הגוף וגם רוב, ורק כח אחד לסייע טענת האיש, חזקת ממון. והוסיף, שדבר זה דומה להא דס"ל לר' גמליאל דברי עם חזקת הגוף מוציא ממון, דגם זה משום דיש להאשה שני כחות, ברי וחזקת הגוף, והאיש יש לו רק כח אחד, חזקת ממון.

משא ומתן בדברי הבעל המאור

ה. רמב"ן במלחמות ה' לבעה"מ שם

כתב לחלוק על תירוצו של הבעל המאור, וטעמו, דבסוגיין ליכא חזקת הגוף, דבשלמא לגבי מי שכנס אשה שלא נישאת כלל, והחשש הוא רק שמא זינתה, בזה אמרי' דבנות ישראל בחזקת כשרותן עומדות, אבל בסוגיין הבעל טוען שהיא היתה נשואה כבר, ובזה ליכא חזקת הגוף לסייע אותה, שהרי אין האשה עומדת

בחזקת שלא נישאת מעולם.

ותירץ קושיית הראשונים כדרכו של התוס', דהגמ' הקשה רק לפי שיטת רב.

ו. אבן האזל הל' אישות פרק טז הל' כה

תמה על הרמב"ן, אמאי לא נימא דיש להאשה חזקת הגוף דבשעת הנישואין עדיין בתולה היתה ולא נבעלה כלל, לא בדרך איסור ולא בדרך היתר. והביא כמה מהלכים לבאר דברי הרמב"ן.

ז. פני יהושע לתוס' ד"ה כיון

תירץ קושיית התוס' כהבעה"מ, וביאר, שצירוף של רוב עם חזקת הגוף מוציא ממון משום שיש כאן שני כחות, רוב וחזקה, ושניהם ביחד אלימי להוציא ממון. וכתב, שיסוד זה בודאי נכון, שהרי אם טענת ברי מוציא ממון עם חזקת הגוף, כ"ש דרוב מוציא ממון עם חזקת הגוף, שהרי רוב עדיף מברי, דמצינו דרוב מועיל כנגד איתחזק איסורא אע"פ דברי לא מהני בכה"ג.

ח. חי' חת"ס ד"ה כיון

הביא דברי הבעה"מ, אך ביאר הענין באופן אחר מדברי הפנ"י, דחזקת הגוף של האשה מגרע חזקת הממון של האיש, ושוב יכול הרוב להוציא ממון. ומש"כ הבעה"מ שרוב עם חזקה דומה לברי ושמא עם חזקה, היינו דגם בברי ושמא יש ריעותא בחזקת הממון, כיון שהמוחזק עצמו אינו יודע בבירור שהממון שייך לו.

ט. קובץ שיעורים אות פב

הביא ראייה מדברי התוס' לקמן (כט.), דגם התוס' מסכימים לעיקר יסודו של הבעה"מ, דרוב עם חזקה מוציא ממון גם לפי שמואל. וביאר, דהא דלא תירצו התוס' בסוגיין כמו הבעל המאור, זהו משום דס"ל להתוס' דאין כאן חזקת הגוף, וכשיטת הרמב"ן במלחמות.

י. שו"ת עין יצחק תנינא ח"ב סי' סה ענף ז

כתב, דהא דהסכימו התוס' דרוב עם חזקה מוציא ממון, היינו רק באופן ששניהם טוענים שמא, וכהציר של התוס' שם, אבל אם שניהם טוענים ברי, ס"ל להתוס' דאין להוציא ממון ע"י רוב עם חזקה.

וכנראה החילוק בין שמא לברי וברי הוא כעין דברי החת"ס, דאם המוחזק טוען רק שמא זהו ריעותא בהחזקת ממון, וס"ל להעין יצחק, דבחזקת ממון גרוע כזה מועיל צירוף של רוב וחזקת הגוף להוציא ממון, משא"כ בברי וברי, המוחזק יש לו חזקת ממון אלים, ובכה"ג א"א להוציא ממון אפילו ע"י רוב וחזקה.

האשה שנתארמלה

פרק שני

כתובות

טז.

עין משפט
נר מצוה

במ"ו (כ"ג) כ"ג: [פ]י
מכ"ט לתמן לו. ד"ה
[דקאר] (כ"ג) לתמן כ"ה
(ג) בעל"ז י"ג. [ד]ס
(ה) [ג]ס (ו) [ד]ק [ג]ס
(ז) בעל"ז י"ג (ח) [כ"ג] כ"ג:
רש"י (ט) [ד"ו] ש"ן
לתמן אחר ד"ה א"ל כ"ג
ימתן וימתן ט"ז י"ג
ימתן זה שייכות לט"ז
י"ג: כמשה הטעם [ג]
ת"מ: [כ"ג] מ"ו [ג]
(י) [כ"ג] מ"ו: כ"ג כ"ג:

גליון הש"ס

במ"ו [דקאר] זה מאי
קארי לה. לתמן לו. ע"פ
[ומה] לו ע"פ [ימתן] ימתן זה
ימתן זה שייכות לט"ז
י"ג: כמשה הטעם [ג]
ת"מ: [כ"ג] מ"ו [ג]
קמו ע"פ [בכורות] כ"ג [כ"ג]
משה סד ע"פ:

הנהרות

רש"י ד"ה בשלמא
ל"ה אלעזר. דאי בעיא
אמרה מוכת עין אני
תחתך. משארשתני
כ"י. גל"ה ה"ה ו"ה
הגרי"פ:
(ד"ה)

שהפה שאמר. זה אינו יודע שהיתה של אביו אלא על פיו על זה ומה
שאמר הכי התייר: **גמ'** טעמא דאיכא עדים. דיתמה בהינמח:
הבעל מדימון, ולא אמרין האילן ומסקפא לן על יום ניסואיה אס
בחולה היתה אס בעולה העמד אוחה על חוקמה של קודם לכן
ומתחלה בחולה היתה: היא נאמנת.

לדאיל כמר חוקה דנופא: בכרו ושמא.
גבי משארכסנני נחנסקי ה"ה טוענת
כרי לי ה"ה וה"ה אינו טוען אלא שמה
עד שלא ארסתוך דה"ה אינו יודע מתי
נחנסקי: ודקארי לה. למימר קתמא
דלג כרבן גמליאל: מאי קארי לה.
ומאי עלה דבעתו לאסוקי מד"ג ה"ה
לא דמאס לה: כיון דרוב נשים בתולות
נישאות. קרובה טענתה להיות אמת
וימר משלו וכברי ושמא דמיה: והכי
במי משתברא. דר"ג מודה בה דבעל
מהימן: אי אמרת בשלמא איירי ר"ג
במודה. להך רישא הדלחה הוא דקא
מודה כר"ג לכרי יהושע ואמר א"ע"ג
דפליגנא עלך דברי ושמא מודינא לך
דברי וברי היינו דסיך למיתני בתריה
וכי יהושע מודה לר"ג כהואלמו לחברו
סדה זו כי דלע"ג דפליגנא בע"פ
במשארכסנני נחנסקי דלע"ג דליכא
למימר מנו לא מהימנא מודינא כה"ה
מנו דלי בעי שמיק ולא א"ל על
הכי דיהיה כי אמר ליה נמי לקתמיה
הימני מהימן כדלקמן: אלא אי אמרת
לא איירי. רישא דמודה ר"ג מאי
מודה רבי יהושע מאי סיך למיתנייה
הכא וזה"ל קאי: אמנו קאי. אפלוגתא
דליכא למימר בה מנו כפי קתמא קאי
וקאמר א"ע"ג דפליגנא מנו דתס
במנו דתס מודינא כדלקמן: אחיאי.
איכא מנו: הרי ברייה בין שוית.
ואינה יכולה לומר לא נבעלתי:
דקאמרה נבעלתי. ולכשר נבעלתי
מהימנא: בשלמא ל"ה אלעזר דאמר.
כפרק קמא טעמתייהו במנה ולא כלום
מוכת עין שמה הכיר בה אינה יכולה
למוכרו אלא מנה והוא אומר דרוסת
איה אה ולין לך כלום איכא מנו דלי
בעיא אמרה מוכת עין אני תחתך:
(ג) משארשתני. אירע לי ונסתמסה
שדהי ואיה לי מאתים: וקאמרה. מוכת
עין אני מעיקרה ולא תבעה אלא
מנה מהימנא: אלא ל"ה יוחנן. דלמר
טעמתייהו במתתי ומנה שהיא מוכתו
מאתים ליכא מידי בין תחתיו למעיקרה
מאי מנו איכא: ה"ה. גבי שדה חין
שור שחוט לפניך שיעלה על לב בעליו
למוכרו מני שחוט כעומר אס שמק זה
לא היו לו עוררים הלך אי לאו דדבר
פשוט הוא שלקחה הימנו לא היה
אומר לו של אביך היתה הלך אמרי'
מנו דלג גבי לא מלא לה בתולים
שור שחוט לפניך בתולים שלא מלא לה
הס הסתייהו לנכ"ד א"ע"פ שיש לה
לשכר טענה טובה מנו לא אמרין
מנו דלמלא לא אסקא לדעתה א"ג
איערומי קא מערמא: וכיון שרוב
נשים קושיא היא: יש לה קול.
והרבה יודעים שילאה בהינמח:

דאי רבן גמליאל הא אמר איירי מהימנא. נראה דלמ"ד [הטוען]
אמר מעשה כ"ד לא אמר כלום פריך דלמ"ד דמאי טעין פרעמי
הכא נאמן נבעל אפילו לר"ג לומר אלמנה נשאתך במנו דלי בעי
אמר פרעמי: ה"כ' נמי מסתברא. פי' כקונטרס הכי נמי מסתברא
דמתני' אחיה כרבן גמליאל כדמשינין
דכרי וברי מודה מדקתני ומודה ר'
יהושע כי וקסה לפי' דכי לא איירי

נמי ר"ג כמודה אחי שפיר ומודה רבי
יהושע כלומר א"ע"ג דכרישא פליגנא
עלך כסיפא מודינא לך א"ע"ג דרישא
וקיפא חין מעינין אחד כי הכי דלמיה
ליה שפיר ומודה רבי יהושע אי איירי
ר"ג כמודה א"ע"ג מודה דר' גמליאל
אינו מעינין ומודה דרבי יהושע יש
ליסב דודאי כי איירי ר"ג כמודה ש"ג
למימני שפיר ומודה רבי יהושע עלך
דלג האי מעינין אחד כלומר דלג
דמאס מילמא דמודה ר"ג מני נמי
מילמא דמודה בה רבי יהושע אכל אי
לא איירי רבן גמליאל כמודה לא שייך
למימני ומודה רבי יהושע לאשמועינן
א"ע"ג דפליג ברישא מודה כסיפא כיון
דרישא וקיפא חין מעינין אחד כלל
קשה דלג ה"ה ליה למימר אמנו קאי
דעד השתא מני לפי' אמנו הוי קאי
ונראה לר"י דה"פ הכי נמי מסתברא
דכרי ושמא דמי ולא נא לומר דפליג
רבן גמליאל כרישא אלא א"ע"ג דכרי
וקמא דמי מודה ר"ג משום דלגו שמה
ממנו הוא מדקאמר ומודה רבי יהושע
אי אמרת בשלמא איירי ר"ג כמודה
כלומר א"ע"ג דכרי ושמא דמי מודה
ר"ג דבעל נאמן היינו דקתני ומודה
רבי יהושע דכסה כרי נאמן דס"ד
דטעמא דרבי יהושע משום כרי ושמא
דזה אינו מוכח כדפי' כקונטרס והשתא
ה"ה מלמא דר"ג ומודה דר"ג מעינין
אחד אלא אי אמרת דרישא כברי וברי
נמור הוא ולא איירי רבן גמליאל
במודה דפשיטא דכיון דכרי וברי הוא
דלג פליג ר"ג מאי ומודה וקאמר מי
כסת דלרישא קאי ועטמא דר"י
משום כרי ושמא אמנו קאי דטעמא
דר' יהושע משום מנו ונאמן אפי' הלא
מוכש ואפירקון קתמא קאי:

שהפה שאמר הוא הפה שהתיר ואם יש
עדים שהוא של אביו והוא אומר לקחתיה
הימנו אינו נאמן: **גמ'** טעמא דאיכא
עדים הא ליכא עדים בעל מהימן לימא תנן
סתמא דלא כרבן גמליאל דאי ר"ג הא אמר
איירי מהימנא אפילו תימא רבן גמליאל עד
כאן לא קאמר ר"ג התם אלא כברי ושמא
אבל הכא כברי וברי לא אמר (ס) ודקארי לה
מאי קארי לה הא כרי וברי הוא (כ) כיון דרוב
נשים בתולות נישאות כי ברי ושמא דמי והכי
נמי מסתברא מדקתני ומודה רבי יהושע אי
אמרת בשלמא איירי ר"ג במודה שפיר אלא
אי אמרת לא איירי ר"ג במודה רבי יהושע
למאן מודה מי סברת ר' יהושע אחאי פירקין
קאי אמנו קאי ואפירקין קמא קאי אחיאי
אלימא אהא (ז) היתה מעוברת ואמרו לה מה
טיבו של עובר זה מאיש פלוני ובהן הוא ר"ג
ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא
מפיה אנו חיון התם מאי מנו איכא הרי
כריסה בין שניה אלא אהא (ח) ראוה מדרבת
עם אחד ואמרו לה מה טיבו של איש זה איש
פלוני ובהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי
יהושע אומר לא מפיה אנו חיון התם מאי
מנו איכא הניחא (ט) לויעירי דברו מאי מדרבת
נסתרה מנו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי
וקאמרה נבעלתי אלא לרב אסי
דאמר מאי מדרבת (י) ובעלת מאי מנו איכא
ואלא אהא (יא) היא אומרת מוכת עין אני והוא
אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א
אומרים נאמנת ורבי יהושע אומר לא מפיה
אנו חיון התם מאי מנו איכא בשלמא לרבי
אלעזר דאמר במנה ולא כלום מנו דאי בעיא
אמרה מוכת עין אני תחתך ואיה לה מאתים
וקאמרה מעיקרא דלית לה אלא מנה מהימנא
אלא לר' יוחנן דאמר במאתים ומנה מאי מנו
איכא אלא אהא (יג) והנושא את האשה ולא
מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני
נאנסתי ונסתחפה שדרו והוא אומר לא כי
אלא עד שלא אירסתך ר"ג ור"א אומרים
נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיון
דמנו דאי בעיא אמרה מוכת עין אני תחתך
דלא קא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה
נאנסתי דקא פסלה נפשה מכהונה משום
הכי קאמר ר"ג דמהימנא וקאמר רבי יהושע
לר"ג כהאי מנו דהכא מודינא לך בההוא
מנו דהתם פליגנא עילודך מכדי האי מנו
והאי מנו מאי שנא האי מנו מהאי מנו הכא
אין שור שחוט לפניך התם הרי שור שחוט
לפניך וכיון דרוב נשים בתולות נישאות
כי לא אתו עדים מאי הוי (יד) אמר רבינא
משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות
נישאות ומיעוט אלמנות וכל הנשאת

ב"א מ"י פט"ו מסכת
פסחים הלכה כה מתג טעין
מת טעין אפי' טעין לי
טעין טו:

תום ישינים

(א) א"ע"ג דאיתחב בי ס"ס
כפי נמי לשניי מתני' אלהיהו.
(ב) אפשר דאפילו לשמואל
היה לן לטיל בתר רובא ולא
אתר חוקת סבתו כיון דחוקה
הנך ספי"ג לרוב ופרך שפיר
אפילו אליבא דשמואל קאי
אמרי דאיתן לעיל בין דרוב
נשים בתולות נישאות הוי ליה
כרי ודיה כי שמא וכברי
ושמא ספק שמואל כרי וכתב
דמנו דהן חוקת הנהך ה"ה
לישא דפיק לרבי פריך וידיד
מנו חבא דרבי חזון דכ"ב
מנו:

תום רי"ד

כלל בחובה ויחידין כמא
דאיכא עדים פי' שיהא
בשמיטא וזאתה פירש הא
ליכא עדים בעל תחתיו פי' ולא
אמרין האילן ומסקפא לן על
יום נישואיה א"ה היתה בעולה
אי בחולה העמר אותה על
חוקמה של קודם לכן ובתולה
היתה ליכא תמן חסמא דלא
כרי דאי ר"ג אמר אחיה
מהימנא פי' דאילן בחור חוקה
דמנה ה"ה ניכא העמר אשה
על חוקמה ובתולה היתה
ומודה אפילו ושמא ר"ג כ"ב
לא קאמר ר"ג אלא כרי ושמא
אבל כרי וברי לא אמר שייך
כ"י. ודקארי לה מאי קארי
לה. כיון דרוב נשים בתולות
נישאות כברי ושמא דמי וכיון
דרוב נשים בתולות נישאות כי
ל"ה אתר עדי הנישא פ"ה ה"ה
נייל כרי ודיה. פי' ואני
דיש פלוגתא כהא. מילמא דב
ושמואל כפי' הכוכב פירות
דרב אבי הוילבו בסבתו אחי
הרוב ושמואל אמר אין הולכי
בסבתו אחר חרוב וי"ל הלכה
כשמואל הכא סמוס דאיכא
תתוי רובא חוקה העמר אשה
על חוקמה ובתולה היתה אפי'
משום דא"ל רוב נשים
בתולות נישאות ושיטתו

התם שור שחוט לפניך. פירש
כקונטרס שהוא טוען עד
שלא אירסתך נאנסת והכא חין שור
שחוט לפניך דאין הלה מוכש ור"י
מפרש דהכא מני איירי כהלה מוכש
כדפי' וה"פ התם שור שחוט לפניך
דהרי חין לה בתולים ואינה יכולה לומר
בחולה אני כמו כשור שחוט שאין יכול
לומר מי הוא ולהכי בין אומרת
משארכסנני נאנסתי בין אומרת מוכת
עין אני תחתך לא מהימנא כהא חין
שור שחוט לפניך ונאמן במנו דלי
בעי אמר לא היתה של אביך מעולם:

בין דרוב נשים בתולות נישאות כי

ליכא עדים מאי הוי. לגר פריך
דאיה ליה (ט) הולכי בממנו אחר הרוב (כ):
11

נישאת ומיעוט אלמנות וכל הנשאת
יש לה קול
11

סוגיית הדף

פרק שני טו, ב – טו, א"ב

תוס' שאנץ

מג

וכיון דרוב נשים בתולות נשאות. הא מסקנא אליבא דרב דאמ' בריש' המוכר פי' 11: הולכין בממון אחר הרוב, ומי' קי"ל כשמואל 12: דאפי' לשמואל פריך מתוך קושית ריב"ם שהק' מ"ט בדיני נפשות דחמירי אולי' בתר רובא אפי' ברובא דליתה קמ' כדמוכח ריש פ' ב"ס 13: בדיני ממונות לכ"ש. פריך בסנהדרין 14: גבי רובא דאית' קמן, אלא ודאי צ"ל דרובא דפליגי בו רב ושמואל גרוע כגון ההוא דריש המוכר פי' משום דההוא גברא זכין להכא ולהכא, ואע"ג דפריך החם מרוב נשים בתולות נשאות לרב, לשמואל הוה ניח' משום דס"ד דרוב הנשאות בתולות יש לה קול מגרע לה ודמי לההיא דפליגי ביה, ומשני דרוב הנשאות יש לה קול מגרעי יותר מדאי ולא דמי ליה כלל וניח' אפי' לרב, והשת' ניח' בשמעת' דפריך בין לרב בין לשמואל דאיכא למי' דלא הוה מסיק אדעת' דרוב הנשאות בתו' יש לה קול כלל אע"ג דבהמוכר פי' ידע לה, וההיא דגנב או קוביסטים 15: ורוב פרות מתעברות ויולדות ורובה לזריעה זבני כולהו רוב גרוע ננהו, ולא אזל שמואל בתר רובא היכא דאיכא חזק' דמכחשא להו.

[טו, ב] הואיל ואין לה קול איתרע. תי' דתנן בשלהי פרקי' 16: אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן זכור היתי בפלו' שיצת' בהינומא, ואמ' בגמ' מ"ט כיון דרוב נשים בתו' נשאות גילוי מילת' בעלמ' הוא, והשת' ההיא ה"ד אי דאית ליה קלא מה צריכי לגלוי מילת' שלהן דמשמ' דהכא נאמנות, ואי דאין לה קול איכ' אתרע ליה רובא, וכ"ת דחשבי' קול מה שהם יודעי', לא היא דהא פריך הכא סהדי שקרי ננהו, וצ"ל דליכא קול דרוב נשים בתו' נשאות עדיף מרוב הנשאות בתו' יש לה קול, ולא אתרע ליה כ"כ בשאין לה קול שלא יועיל היכא דאיכא בהדי' גלוי מילת' בעלמא 17.

וליחוש דלמ' מפק' עידי', ואפי' כשיש לה עידי הינומא לא היה לו לפרוע כיון שיכול לבוא לידי הפסד שלא החזירה לו כתובתה והוציאנו פעם אחרת ותגבה בו דבשאין לה כתובה אירי כדפי' במתני' 18, ולא מבעיא למ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד אמ', דשפי' פריך, אלא אפי' למ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמ' כלום פריך שפי', דאע"ג דלא מצי למי' פרעתי ותוכל לגבות ממנו כל שעה אפי' תחזיר לו הכתובה, מ"מ אין לו לפרוע עד שתחזיר לו הכתו' דאכתי יוכל לבוא לידי הפסד אם תהא הכתו' בידה, דאם תתבענו בב"ד אחר לא יהיו לה כל שעה עידי הינומא ומהימן לומ' פרעתי 19: במגו דאי בעי [אמר] אלמנה נשאתיה, או ילך במקום שאין מכירין אותו ויאמ' לא נשאתיך מעולם 20: או יאמ' פרעתיך הכל ונאמן במגו 20, וכיון שיכול לבוא לידי הפסד אין לו לפרוע.

ומשני זאת או' כותבין שובר, וא"ת היכי משמ' מהכא דכותבין שובר למ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמ' כלום, בעלמ' אימא לך דאין כותבין שובר, והכא ה"ט דאפי' תחזיר לו הכתו' אכתי צריך הוא שובר דחיש' שמא מפק' עידי הינומא בהאי ב"ד וגביא והדר מפקא עידי הינומא בב"ד אחר וגביא, דכה"ג אמ' לקמ' כיון דלא אפשר' ודאי כותבין שובר, וי"ל אי לא דבעלמ' כותבין שובר אע"פ שבלאו הכי הוא זקוק כאן

התם כו' ור"י מפרש כו', 11 ב"ב צב, ב. 12 נ' דצ"ל: ונראה דאפילו, או: ואפשר דאפילו, 13 סנהדרין סט, א, ועי' ב"ק כו, ב תודיה קמ"ל וסנהדרין ג, ב ד"ה דיני, 14 סנהדרין ג, ב, 15 ב"ב צג, א, 16 לקמן כח, א, 17 ראה תודיה וו, 18 ב"ס ב"ה א, 19 בתודיה וליחוש נוסף "מנה" [ועי' מהרש"א], אבל אף בתוס' הראש' ליחא, שו"ר בשטמ"ק בשם תו' הראש' כ"כ מנה, 20 ראה הלשון בתוס' הנ"ל ש"כ: או אם יהא במקום שאין מכירין אם היא אשתו יהיה נאמן לומר פרעתי הכל במגו דאי בעי אמר אין את אשתי, והנה לפי דברי רבנו אין כאן מגו שהרי

האשה שנתארמלה פרק שני כתובות נסים

א מ"י טע"ו תולדות
 אשתו הלה כה סגן
 עשין מת טו"ס"ג אש"י
 סמ"ן ט"ו טע"ו:
 ב מ"י טע"ו תולדות
 תולדות הלה כה סגן
 סמ"ן ט"ו טע"ו:
 סמ"ן ט"ו טע"ו:
 ג מ"י טע"ו תולדות
 אשתו הלה כה סגן
 עשין מת טו"ס"ג אש"י
 ד טו"ס"ג אש"י תימן סה
 טע"ו ט:
 ה מ"י טע"ו תולדות
 אשתו הלה כה סגן
 ד טו"ס"ג אש"י תימן סה
 טע"ו ט:
 ו מ"י טע"ו תולדות
 אשתו הלה כה סגן
 עשין מת טו"ס"ג אש"י
 ז טו"ס"ג אש"י תימן סה
 טע"ו ט:
 ח מ"י טע"ו תולדות
 אשתו הלה כה סגן
 עשין מת טו"ס"ג אש"י
 ט טו"ס"ג אש"י תימן סה
 טע"ו ט:

[טז.] **גמ'** טעמא דאיכא עדים הא ליכא בעל מדין.
 דלע"ג דפלטוגתא דהיא אומרת משארסתמי נאנסתי
 והוא אומר לא כי אלה עד שלא ארמתיך (יב.) קי"ל כ"ג דליחי
 מהימנא התם היינו טעמא משום דליחי גרי ואיחו שמה אצל
 הכה גרי וצרי הוא. וא"ת וכי איכא
 עדים נמי להימניה לבעל נגור דלי
 עני אמר פרעתיה י"ל ללא מלי
 אמר הכי דהא קי"ל (ג"מ ז.)
 דהטוען אחר מעשה כ"ד לא אמר
 כלום כלדימא לקמן פירק הכומב
 (פמ:) ולדברי הר"א"ף ז"ל (פ"ט ט'
 ג) שהו קונר די אמרין דלא
 אמר כלום היינו דוקא במקום
 שאין כותבין אצל במקום שמתבין
 כמורה נאמן לומר פרעתיה על
 כרמין הכה מיירי כגון שהבעל
 הודה קודם מימחו שלל פרעה.
 ומיהו גרופה אס מונעמו לאלמר
 אמר גירושין לא נריכי להכי שאלו
 אמר פרעתין אילו נאמן שאין אדם
 עשוי לפרוע קודם גירושין והוא
 ליה כלאמר פרעתין מתוך זמני
 שאלו נאמן* (כ"ג ט"ו):

[טז.] **גמ'** טעמא דאיכא עדים הא ליכא
 עדים הבעל * מדין: [טז:] (ו) וליחוש
 דילמא מפקא עדים בהאי בי דינא וגביא
 ומפקא כותבתה בהאי בי דינא וגביא
 א"ד אבהו זאת אומרת כותבין שובר רב
 פפא אומר במקום שאין כותבין כתובה
 עסקין וליחוש דילמא מפקא עדי הינומא
 בהאי בי דינא וגביא והדרא ומפקא עדים
 בהאי בי דינא וגביא כיון דלא אפשר
 (דאי כותבין שובר): תנו רבנן כיצד מרקדין
 לפני הבלה בית שמאי אומרים [יז.] כלה
 כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה
 וחסודה אמרו להם בית שמאי [ל"בית
 הלל] לדבריהם הרי שהיתה חגרת או
 סומא אומרים כלה נאה וחסודה והתורה
 אמרה (שמות ג, י) מדבר שקר תרחק אמרו
 להן ב"ה מי שלקח מקח רע מן השוק
 ישבחנו בעינו או יגנונו בעינו הוא אומר
 ישבחנו בעינו מכאן חמורי הכלים לעולם
 תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות:

משינויה מקלסין אומה: חסודה. מוט על חקר משוך עליה: כובאן
 אמרו. מדעמי בים הלל שאמרו ישמנה: תהא דעתו (י) מעורבת
 עם הבריות. לעשות לאיש ואיש כצונו: כדי להחבבה על בעלה.
 כשוראה שהכל מסמלסין זה נכנס וישיב כלבו: מעבירין, כשהכלה
 יולאה מניח איהו לנים חמומה
 וטשמי המט יולאין וכו' וכו' יס
 אולספין הרבה ואין חוצין להסערב
 מעבידין אם המט לדרך אחרת:
 אפילו לכו"ד. פלוגתא היא נפי קמא
 דקדושין (ג:) שום תשיב על"ך
 מ"ך. יערלל חסירו שמינו עליהם
 שימות הרבה כלומר שמהל איהמו
 עליהם הלך אין כבודו מוחל
 שלסיך ריבה הכמוז שימות הרבה:
 פרישת דריכיה הויא. ולא יכר
 שעבר מלפניה אלא כאלו הוא נזיך
 לפנות לאומה הדך: שפורי. מכריז
 עליו שינאלו לכבודו: דהיינו גברא
 באבוי"א פ"יכרא. משער העיר עד
 הקצר: נשילתה. על מורס סימנו:
 כתיבתה. נסמי (י) דהיינו כשמה
 ותלמודו נעל: למאן דקרי. מקרא:
 ותני. משנה אצל עדיין לא שנה
 לתלמידי: אב"ל למאן דמתני.
 לתלמידי: לית ליה שיעורא.
 ולמאן דלא קרי ולא מני כתבו

גמ' בעמא דלמי עדיס
 שילתה כהיננה: בעל
 דייבא ספקא. עדי
 הינומא: זאת אומרת
 לה כמותה מחכוז לו
 שקבלה כמותה ויהא
 כדו לכות ודלא כמאן
 דלמר אין כותבין
 שומ" (י) דהיינו שמה
 יאלסו עכברים ויהמנו
 זה עמ"ת (י) ומי שם
 לו שער על חסירו לא
 יחזיר לו שער אלו לא
 יעול כלום: דהיא דמא
 אשיר. כגון נחמוז
 שאין כותבין כמותה אלא
 סומין על מלי בית דין
 שמיקט לנפולס מחסיס
 ולאלמנה מנה ונוכס על
 פני גרים וכו' נחמוז שמה
 חן לכ"ד חקר ומכיל
 עדיס חסירי ומנסה
 עמ"ת ודלו כותבין אב"ל:
 כדבד ברקדין. מה
 אומרון למניה: כמות
 שדיא. לפי זיפיה
 וחסדיה מקלסין אומה:
 והפריה. מוט על חקר
 משוך עליה: ספקא.
 שאמרו ביה ישמנה
 עיניו: שפירשת עם
 הבריות. לעשות כללון
 איה ואס: כדי להחבבה.
 כשוראה הכל מסמלסין
 זה נכנס וישיב כלבו:
 מעבירין. כשהכלה
 יולאה לכת חמומה וטשמי
 המט יולאין וכו' וכו' יס
 אולספין הרבה ואין
 חוצין להסערב מעבידין
 אם המט לדרך אחרת:
 אפילו לכו"ד שמהל איהמו
 עליהם הלך אין כבודו מוחל
 שלסיך ריבה הכמוז שימות
 הרבה: פרישת דריכיה
 הויא. ולא יכר שעבר
 מלפניה אלא כאלו הוא נזיך
 לפנות לאומה הדך: שפורי.
 מכריז עליו שינאלו לכבודו:
 דהיינו גברא באבוי"א
 פ"יכרא. משער העיר עד
 הקצר: נשילתה. על מורס
 סימנו: כתיבתה. נסמי (י)
 דהיינו כשמה ותלמודו נעל:
 למאן דקרי. מקרא:
 ותני. משנה אצל עדיין לא
 שנה לתלמידי: אב"ל למאן
 דמתני. לתלמידי: לית ליה
 שיעורא. ולמאן דלא קרי
 ולא מני כתבו

אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי להחבבה על בעלה
 וילית הלכתא כותיה: תנו רבנן מעבידין את המת מלפני הכלה וזה מופני מלך ישראל אמרו
 על אנריפם המלך שעבר מלפני הכלה ושכחוהו חכמים שבחורו מכלל דשפיר עבד והא אמר
 רב אשי אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול
 שנאמר (דברים י, טו) שום השים עליך מלך שתהא אימתו עליך פרישת דריכיה הויא: תנו רבנן
 מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על ר' יהודה ברי אלעאי שהיה
 מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה כמה דברים אמורים בשאין לו כל צרכו אבל יש לו
 כל צרכו אין מבטלין וכמה כל צרכו אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב תריסר אלפי גברי
 ושייתא אלפי שיפורי ואמרי לה תריסר אלפי גברי ומנייהו שיתא אלפי שיפורי אמר רב ששת
 ואיתימא רבי אמי ואיתימא רבי יוחנן כתיבתה כך נשילתה מה נתינתה בששים ריבוא אף
 נשילתה בששים ריבוא והני מילי למאן דקרי ד ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא:

המאור הנדול

[יז.] הכי גמי מסתברא. פירוש, כמאן דקא ארי לה, ומתני רבי
 יהושע ולא רבן גמליאל מדקתני מודה. אי אמרת בשלמא
 איירי בה. פירוש איירי בה רבי יהושע ברישא ולא דברי הכל
 הוא היינו דקתני מודה. אלא אי אמרת דלא איירי בה אלא דברי
 הכה דהא פאי מודה. כלומר מאן תאן דקתני מודה רבי יהושע, ארי
 אמר רישא דדברי הכל היא וליכא מאן דפליג, ולא גרסינן איירי
 בה רבן גמליאל, ופירוש משובש הוא.
 התם אין שור שחוב פניך, פירוש, גבי הנשא את האשה ולא
 מצא לה בתולים חזקה דמוגא מרעא ליה לדיבורא ודה,
 כי היכי דמרעא ליה לשחיטה חזקה איסור שהבהמה עומדת בה

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וכוין דרוב נשים בתולות נישאות כי לא
 אתו עדים מאי הוי פירוש יש לומר לרב קא מקשי
 כדמקשינן ליה מינה בבבא בתרא יש לומר אפילו לשמואל
 כלומר וניהמנה אף על גב דאין הולכין בממון אחר הרוב משום
 דהכא איכא תרתי רובא וחזקה דגופה.
 אמר הבותב ליה הכה חזקה דגופה דנשאלתא כונס את הנערה שלל
 נישאת איכא חזקה דגופה דלא חייסין שמה וינתה דנעת ויכאל
 חזקה כשרות הן עומדות, אכל נמשמנו אינו טוען בחזקה במילה
 כנסתין ונמללח בעולה אלא בחזקה אלמנה נשאתין או אלמנה מן
 הנשאין או שנכנסה לחופה ולא נבעלה ואין נשאים אלו חזקה דגופה
 ככלאם (י"א) אין מדקדין לא במת ולא ככלאם בבית הנדרש (י"ב) וכי הוי יתוב ומתני הכי תמן מיהא
 מאן דקדין לא אמרו ליה כלום מאן יתוב לא אמרו ליה כלום ויחוי לישאל דתלמודא דלמר דשילתה
 נתינתה מורכ על דך חוכה וכו' פ"ט. ומימי יוטלמו ד' אלו עוברין (פסחים פ"ג ה"ו) דנגנו בעלית בית
 חזון הלכות קודם למעשה הנה דמיהא נשס עס מי עישא מעשה אכל אין עס מי עישא מעשה המעשה
 קודם לתלמוד. ד (רא"ש פ"י ה') כתב רב אחא (מלכות פסח ר"ז א"ו) מנולל משעתין למתן לנש
 קרי ולא מני אין מנעלין עליו אם יש מתקפין כקטרוהו: (א"ש פ"י ו') ובאשה יש מפרשין דריש כמאן דלא
 קרי ומי ר"מ כיון שאינה מטוה לקרות אין לנוללו בה מפני חזון קריה כיון שלל מטוה ומשנתה על
 לימוד בעלה ומיה לרובי לנכד כמאן דקרי ומי: שייך פ' אלו מנעלין (מ"ק פ"י א"ף ג"ה) ועי' כ"פ נני
 הטיב (מנלה פ"י א"ף ג"ה):

הנחות וציונים

סב"ח (באר פיישס
 (א) שמיך כתי"י מ"ז וכן
 ליהא במיור ובכתי"י:
 (ב) ויהי שפך דה
 (ג) בבל אלמנה
 אף בידוד דרוב (י"ח)
 (ד) והדא שפך עדי
 (ה) ויהא בתיא בעיל
 (ו) אבל אין
 לחיש שפך בבח כמות
 דבעל או יהוישם לא
 שפך כד (י"ח) (א) כ"ד
 (ט) כ"ד מילה פ"י א"ף
 (י) גיב חסוסי
 חזרו ומנו ספקים פריס הוא ולדעת חזון פריך לפרש יעדי תנוסא אינה חזקה ומהא דאמר שוריה בחזקה
 בתולה אבל לא מפא לה בתולים ומאי דנקט סבתי' אלא אלמנה נשאתין וזה לומר בעולה נשאתין כרפי ברש
 מילתין ומאי לא יולא מנו על הבעל להביא דהא שכן הוא כדב"ד ואם אין לו ראה בחזקה בתולה נשאה כיון
 דאיכא עדי תנוסא ב"ל (י"ח) (א) גיב של אדם (י"ח) (א) סבתי' נשילתה. היינו כשמה בעיל (י"ח) נשילתה
 של תורה היינו דהיינו כשמה וחלמודו בעל: כתיבתה. סבתי' בעיל (י"ח) גיב חוה פי רש"י דיל. ונפי בני
 העיר (מגילה פ"י א"ף ד'ו) כתב דר' ליל למאן דמתני משמיה תיה תלמודא ויחוי מניח לאחוריה. ויחוי כתב
 כפי' שפ"א למאן דמתני פי' שמישטת תלמודא דהיינו ע"כ (י"ח) (טו) עין פרוק נס פסוסי (כ"ב) סמ"ן תקנה (י"ח):
 (ע) אפילו בחר בי דינא קי"ל (י"ח) (י) כ"ה כ"א ש"י:

סוגיית הדף

אבן

הלכות אישות פרק טז

האזל

בני גרע מחזקת דתו"ז, משום דחזקה דשטרך צידו מאי צעו לא מכני לפוערו משבועה, ותו"ז אמרי' בגמי דמכני, ואי נימא דכפי' הוא דשמא כי לו שובר ואבד אי"כ לא גרע שטרך צידו מאי צעו וע"כ דאלל יתומים לא אמרינן דכי לו שובר דמסחמא כיו מולאין בשובר, וא"כ מוכח דלענין שבועה חיישין שפרע אפי' בלא ראי', אכן החומים פי' דברי הש"ך דדוקא כאן בתו"ז כיון דלא יאמינו לו לא כי פורע בלא ראי', ודבריו אינם מצוררים דהא גם במקום שטר לא יאמינו לו, ואולי אפשר לומר דכיון דאלים כי"כ חזקה דתו"ז דלא יוכל לומר אשחבע לי דלא פרעתיך רק אחר הפרעון אפשר שבועת היסח לדי' הש"ך שס, לכן אלימא בסברא לומר שלא כי פורע בלא ראי' ומ"מ הוא דוחק (חסר).

הלכה כ"ה היא אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי מאתים והבעל או יורשין אומרים בעולה נשאת ואין לה אלא מאה, אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה בגז מניני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע או שאר דברים שאין עושין כך אלא לבתולה הרי זו נוטלת מאתים ואם אין לה עדים הרי זו נוטלת מנה.

אמאי לא נוקמינ' אחזקת דיש להם חזקה היתר ומוכח דכיון דלא ראינו חזקת כהיתרם וידעינן שיש דברים שנעבדו ל"מ חזקה, ומיושב בזה ד' בגמי בפסחים דף ע' דמקשה ואין ספק מוליא מידי ודאי ובה חניא חזר שמת וחינה מגוריה מלאכה פירות ואפי' כן בני יומת כרי כן בחזקה מחוקקין ובה הכא דודאי עבדינו בני פירי וספק משוערין וספק לא משוערין וקאחתי ספק ומוליא מידי ודאי, וכיניו דודאי עבד כיון שראו פני הבית ונגמרה מלאכתן וספק אם עשירן חזר זה ספק לא עשירן, ולריך ציחור דמה לירך בגמי זה דיש להם חזקה עבד לכה דאין ספק מוליא מידי ודאי, דהרי לא על חזקה אנו דנין כאן בפסחים, ובש"כ דמדון אחר נגעו בזה, ואי דסובר בגמי כיון שראינו עבד שנכנס הרי הוא בחזקה שאינו צדוק ומקשה מזה דכאן מועיל חזקה ובחזר שמת נח מכני, אי"כ נקשה אהא דחזר מכל חזקה וכי עד השתא לא ידעינן מחזקה, ובגמ' מפורש בגמי ה"פך זה דבית יש לו חזקה צדוק דמדמינן בגמי לבי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה דאמרינן היתר נשן נחוק היתר (ואפי' נקבע כהנו החוס' שם צדף ע' דאי"כ בדוקה משום דיש לבית חזקה צדוק והרמב"ם דחולק בקציע וסובר דלריך בדוקה צארנו במקומו והוא משום דהחיוב בדוקה הוא על האדם ולא מועיל חזקה צדוק של הבית לגבי כיון שיש לו ספק על הבית) עכ"פ לריך לצאר ד' בגמי דלריך חזקה עס אין ספק מוליא מידי ודאי.

ולפי מה שכתבנו אפשר דכיון דלא ראינו את התבואה בעבלה לכאורה לא שייך לאוקמי אחזקה דלא מכני אלא כיכי דראינו אותה מקודם דאו מעמידין על חזקתן, אלא דשייך דאין ספק מוליא מידי ודאי מועיל דנחזק לנו בדבר בחזקה ודאי, וממילא אסור מספק משום דנעמידנו לחזקתן, אכן כל זה לא שייך כיכי שספק הוא אם נקח מהפירות המתוקנים כמו אם היו מולאין פירות לא שייך לומר בעמד אותם על חזקתם ומעטס דאין ספק מוליא מידי ודאי יש להם כבר חזקה עבד דש"כ הא יש גם מתוקנים בעולם ואין זה ודאי, דעל ספק מבינן נפרשו ל"ש לומר אין ספק מוליא מידי ודאי ונפרשו מטבל, ולכן גבי חזר דכספק הוא עג מעשה הכפרה מקשה בגמי דנעמידנו בחזקתן ע"י דאין ספק מוליא ודאי.

בגמי' מקשה וכיון דרוב נשים בתולה נישאות כי לא חתו עדים מאי הוי, אמר רבינא משום דליכא למימר רוב נשים בתולה נישאות ומיעוט אלמנות וכל בנישאת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא, וכתב הב"ב"כ דאף למאי דקיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב מקשה בגמי' משום דליכא תרתי רובא וחזקה בגוף ומכני כמו צרי וחזקה דגופה גבי משארכתי לחוסתי, והשיב עליו במלחמות דל"ש חזקה בגוף אלא גבי משארכתי נאנסתי דבנות ישראל בחזקה כשרות שומדות, אבל במשנתנו דאינו קוטן בחזקה בחולה כנסתיך ונמלאת בעולה אלא בחזקה אלמנה נשאתיך או אלמנה מן הנשואין או שנכנסה לחופה ולא נבעלה ואין נשתיים אלו חזקה בגוף שאין האשה עומדת בחזקה שלא נישאת מעשה, ודברי הרמב"ן לריכין ציחור בעטמא דבשנמא כיכי שאין אנו יודעין זמן בנישואין שפיר דלא שייך חזקה [וקי ע"ז וי"ד סי' ש"ז] בשמע שמה לו מה וא"י אם הו"ל ל"ש דיש לדון מד' הרמב"ם וצ"ד הפני"י שכתבו להלן ועי' בש"ש ש"ד פ"ח]. דלולי נישאת אלו אחר שנישאת מכבר ונחלמנה, וכיון שאין אנו דנין עג זמן ידוע אם היתה אז בתולה, רק דנין אנהנו אם הוא נשאת בתולה ועכשיו היא ממי' נשואה, אבל בפשוטו הא אף ציודעינן זמן הנשואין ומספקין באותו זמן אם היתה בתולה גמי נימא כך דאין לה חזקה בגוף ובעוטן אלמנה מן הנשואין אמאי לא נימא חזקה דהיתה בתולה.

וצראה פ"מ שכתב הל"ה בפסחים דף ז' במש"כ הרמב"ם צפ"ו ממש"ש כי י"א דהיכא שנשתמש בה חולין ומע"ש ונמלא בתוכה מעשה אם רוב המניחין מעשר הרי המעות מעשר וכו' מהנה על מהנה חולין, וקשה דלמה אזלינן לקונא במש"מ וברי במעות שנמלאו בין חולין למעשר מפורש שם בה"ג י"ב דאזלינן לחומרא, ותירץ הל"ה דמעוה יש להם חזקה חולין והספק שמה פדה בהם מע"ש ולכן במש"מ מוקמינן לחזקתן דכיו חולין, ובה"ג י"ב אין הספק אלא מהמה הקופות מאחו מהן נתנגגו המעות וברי איתחזק לפנינו קופה של מעשר, אכן לי נראה דלא שייך בזה לאוקמי אחזקה דכיון דיש עכ"פ מעוה מעשר והמעות שלפנינו לא ראינו אותם בזמן היחוס חולין, ואפשר דהם מעשר דהא אפשר שיצדו המעשר כמו החולין, וראי' לזה מהא דמולא חבניה יד צפ"ו דף מ"א

וצראה דהו סברא הרמב"ן כאן דש"כ יש נשואות בעולם ואין אנו יודעין עלי מה היתה אי"כ הוי כמו פירש דובר לפנינו וכו' שם מעשר וחולין דלא שייך לאוקמי לחזקתן, ואף דשם הספק על הפרישה דמקומו לא הכחשקנו ע"ז וכהן לא שייך לומר שספק הוא אם נפרשה מהרוב אבל חזקה לא שייך כאן, ויסוד הסברא דכאיקבע צ"י החתיכות לא שייך לאוקמי אחזקתייהו, וכיניו דלא אמרינן גבי עי' חנויות סמוך מיעוטה נחזקת דאינה זכוכה צנמאל, כיון דכשרות מוכיחין שיש כשרות, ולכן כהא דחזר גמי לאורה שצא לעיר ומלא אלא צב"ב התבואה וכי בשאלה צדוק קבוע ונמלא, והתקירה היא אם רוב פירות העיר משוערין וא"ל לדון על חזקתן, אבל בני הבית שאין להם שייכות כלל עס שאר אנשי העיר לגבי דידם אין הספק צדוק רוב, והספק אללס הוא רק על התבואה זו אם היא משוערת, ואין ספיקס שייך לשאר אנשי העיר, [איברא דיש מקום לחלק דכאן הוי רובא דליחא קמן ואינו דומה לספיקא דעי' חנויות דשם אי' מנדר על השני דאם יש שם כי חתיכות צ"י נבילות וגי' כשרות ודאי דל"ש לאוקמי אחזקה שא"ל דבדאי יש גם כשרות וא"ס לא זו היא הכשרה חכי' האחרת הכשרה].

ובדמות ראי' למש"כ דאם לא ראינו בחזקה הקודמת אין דנין מדין חזקה הוא ד' החוס' והרש"ב"א ריש חולין דחזקה שלא נתבררה ולא נודעה שעה אי' לא אזלינן בתרה, וכיניו דכ"ז שאין לנו עת מיוחדת שידענו בכשרותה לא שייך

שייך להעמידה על חזקה הראשונה, ואף לאמרינן אין ספק מוליא מידי ודאי, נראה דהיינו דוקא לחומרה דהך דאין ספק מוליא מידי ודאי לא כיון חזקה המצטרפת עפ"י דין צהורה ודאי, אלא דע"י דאין ספק מוליא מידי ודאי לא מהני ספק הרגוי לבחור אצל לא נשאר לנו ודאי על המעשה, ותמורה ני מאד דכרי הרשע"א צהולין דף י"א לענין הגביונה שנטשו מצדמה שגמאלת טרפה בשעה שחיטה וכחז לדמות זה להא דמשארסחני נאסחי דאמרי' דיש לה חזקה, וזה הימיה דהחס ודאי איכא חזקה מעליהא, דמה דכי הרמב"ן דל"מ חזקה צטוטן אלמנה גשחתיך הוא משום דע"פ יש נשואות וכמשי"ב אצל לענין אונסין ודאי יש לה חזקה בגוף, וכן מה שהביא ממומין בכתובות דף ע"ב קשה דהא ע"כ מיידי ממומין שאין לנו ספק שגילדו עמה וא"כ יש לנו חזקה מצוררה וז"ע.

ובמה שכתבתי יש ליישב מה דקשה בזה דאמרי' צ"מ דף כ"ד ר"ח מלא גדי שחוט בין עברי' לניפורי יהיחורבו לו משום מליאה כרש"א משום שחיטה כ"ח צנו של ריב"ג וכו' אמר רבא רוב עכו"ם ורוב עבתי ישראל, והנה בפשיטה יש להטורר דכיון דהיחורבו לו משום מליאה משום דרוב עכו"ם אי"כ שוב אין גוו ראי' משום שחיטה כ"ח צנו של ריב"ג דכיון דרוב נכרים ונכרים לא ישליכו נבלות ובעל הרא"י מדבולקן בשוק ש"מ נבלה הוא, ונראה דיש לעיין אם יש רוב בהמות כשרות וכנגד זה יש רוב אחר אם יש נהחור, ולכאורה פסוק דאין לבחור ואשכתן כ"ג ציבמות דף ל"ז דרוב נשים לטי ילדן וכנגד זה יש רוב נשים עוברין נכר לשליש ימי, וא"כ כיון דאמרי' דפילה לא שכיחי אי"כ יש רוב אחר כנגד רוב בהמות כשרות וא"כ עלינו לומר דבאמת נשלק ע"י ישראל, אלא ד"ח דהא רוב כשרות כנגד רוב דלא מלוי דפילה אי"כ ישאר רוב עכו"ם.

ויש לעיין דאמאי לא נימא כאן סמוך מיעוטא לחזקה דלענין רוב מלויין אלא שחיטה מומחין כתב הרש"א במשמרה בינה דלכתי ל"א סמוך משום דיש רוב שהם מסלקין החזקה, אצל הכא רוב עכו"ם אינם שהם מסלקין החזקה דלא צביג שהם עכו"ם הם מסלקין החזקה דבאמת יש נבבמה חזקה איסור ואמרינן דרוב שוחטין שפיר ויש לנו רוב כנגד שאינם נאבדים ויש ראי' שנתנבלה וע"ז אנו אומרים דהא היחה מעכו"ם ע"כ היחה אבדה, אצל אין רוב העכו"ם מסלקין החזקה יותר ממיטע ישראל, דהא אין אנו אומרים דע"י רובן של העכו"ם נריכה לביות אבדה ואח"כ דאוחס שהעכו"ם שוחטים מכיון שאינם חוששים לנבלות אינם משליכים לכן עפ"י רוב לא ימלאו אבדות, וא"כ דבר אפשר לומר סמוך מיעוטא לחזקה.

והנה אי אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה צרובה דאיתא קמן ראיתי שנסתפק בזה הרמב"ן ציבמות דף ק"ט שהקשה אמאי לא נימא גבי שרטים ולפרטים סמוך מיעוטא לחזקה וחי' משום דצרובה דאיתא קמן לא אמרינן סמוך אי נמו כיון דודאי נטשו לא אמרינן סמוך שאין חזקה של עיסה כלום שהרי הורטה חזקה, כרי שהרמב"ן מסופק בדבר והנה לכאורה כיון שכתב הרמב"ן דהיכי דאחרע חזקה לא אמרינן סמוך אי"כ גם הכא איתרע חזקה וזהו באמת תי' הפני"י במה דאמרינן רוב מלויין אלא שחיטה מומחין הן ולא אמרינן סמוך משום דהורטה חזקה שהרי נשחטה לפניך, ולפי"ז גם כאן לא שייך לומר סמוך, אכן נראה דכונה הרמב"ן במה שכתב כאן שהרי הורטה היינו כמשי"ב הרש"א צטעמא דלא אמרינן סמוך גבי רוב מלויין משום דהרוב מתעסקין לבעל החזקה, וכן מלאחי שכתב הרש"א במשמרת בינה, וא"כ נובל לומר דאף דנידון דין איתרע חזקה בבבמה שהרי נשחטה לפניך, אצל כבר כתבתי דהכא אין רוב מתעסקין לבעל החזקה, שהרי אין אנו מכריעין ע"י רוב עכו"ם שודאי נשחטה דאדרבה אנו אומרים דאם רוב עכו"ם שוחטין בהמות הם אינם משליכים לאשפה

אי"כ כיון שמלך זה אנו אומרים שהושלכה ע"כ דנה נשחטה ע"י עכו"ם, ולא שייך לומר זה אלא היכי דנסבדה הרוב מצטנן לחזקה, אצל הכא הרוב אינו מצטנן החזקה יותר מהמיעוט רק דכריעותא שהיא מושלבת בשוק זה מטיל עלינו ספק שהיה נבנה, וממילא שהיא של ישראל וכן למשי"ב הרא"ש בצבורות דף כ" ע"ב וצחולין דמה דלא מלרפינן מיעוט לחזקה צרוב מלויין אלא שחיטה מומחין הן, משום דהוי מיעוט שאינו מלוי אי"כ תיקפו הכא צרוב עבתי ישראל דשפיר נלך מיעוט עבתי נכרים לחזקה, ולפמשי"ב בדברי הרמב"ן לגבי נשואות דלא מוקמינן לה לחזקה משום דכיון דיש נשואות לפנינו הוי איקבעו החתוכות לפנינו וכספק אם נפרש מהבית או מהאוסר, דג"ש לאוקמי לחזקה, אי"כ כאן כיון דרוב עבתי ישראל הרי רוב השחוטות הם שחוטות בכשר ובכשי"ג לא מוקמינן לחזקה.

והנה הפני"י נקט צטעמא דהרמב"ן משום דכל פנוי עומדת להנשא, ואין להקשות לסברת הפני"י אי"כ בעלת חזקה פנוי, אכן באמת לק"מ דאיברא דהא נעשה לנו ספק אם נחקדשה חי לא דעמידנה בחזקה הראשונה, אצל אם לא נדע כלל אם נחקדשה כדון וכגון פנוי שהלכה למכ"י ויהי לנו נ"מ אם נחקדשה או לא צבה לא דעמידנה בחזקה כיון שאין לנו כלל ידיעה מה, ולכאורה תלוי זה כבר בדין חזקה העשוי להשתנות.

עוד אפשר הי' לומר דחזקה בגוף אינו שייך הכא כיון שעכשיו היא ממ"ג נשואה אין כאן חזקה בגוף דל"ש אלא היכי שאנו דין ע"י עכשיו, וכגון גבי נגע דהשאלה אם נשתנה ממנו שהי' ואמרינן אוקמה לחזקה שלא נשתנה ממנו שהי' בשעה ראשונה, וכיון דמוחזקה בנגע אמרי' דלא חסרה, אלא דאינו מכוון צ"י הרמב"ן שם.

ש"ס. ואם היה הבעל קיים יש לה להשיעו שבועת התורה שהרי הודה במקצת הטענה

יש לה להשיעו שבועת החורה, לכאורה חמוה זמה לא כתב ושבע הבעל, ונראה דכיון דאינו אלא מתקנת הגאונים לנבות ממטלטלי לכן כ"י שאינה חובעת זכות מטלטלין ליכא חקנה והוי שעבוד קרקעות.

כתב המ"מ ומ"מ קשה לן שהרי דברי רבינו בכלן הם במקום שאין כותבין כתובה וכמ"ש ובמקומות ההם אינו נאמן לעטון פרעתי צעוקר הכתובה אלא אי"כ הביא ראי' וכו' שנתבאר, וכיון שכן היאך נקרא זה מודה במקצת וכבר נתבאר פ"ד מה"י עוטן שאין מודה במקצת חייב שבועת החורה אלא בדבר שאפשר לכפור בו.

והנה באתרי בזה צפ"ד מה"י עוטן וסורף הדברים עפ"י שבי' בלח"מ בדעת הרמב"ם דבכדי לאפעורי משבועת תרווייהו צעוקן שיהי' אי"כ לכפור ושיהיו כל קרקעותיו משעבדים, ולירך להבין למה לנו לבי' הדברים, דממ"י כיון דשעבוד נכסים הוי הילך אי"כ מה איכפת לן אם יכול לכפור, דהיינו אם הי' שטר מקויים והודק בו, ונשאין לו צני"ח נוחל דלריך שיהי' אי"כ לכפור בו שיוכל לנבות ממשעבדו, אצל באים לי' צני"ח אי"כ גם יכול לכפור עכ"פ הודק בשע"ק דהוי הילך והרמב"ן צ"מ דף ע"ב כתב דמנכסים שאחר הודאה גובה גם ממשעבדי אי"כ הוי הודאה צהילך, (מלמד מה דשע"ק היא בקרקע דזה אינו סובר הרמב"ם כמו שצארנו שם), ולכן נראה דבאמת שעבוד נכסים לצד לא הוי הילך כיון דלריך גוביינא, ובפרט לשי' הרמב"ם צפ"ג מטוען דפקדון לא נקרא הילך כ"י שהפקדון צרשוח הנפקד וא"כ כ"ש שעבוד, אלא דהשקף תלוי מהי הצביעה דהיכי דתצטו חמישים שבשטר וחמישים בלא שטר לא אמרינן דיש צביעתו על החמישים שבשטר טענה שיצטרר חיובו צ"ד, דהשטר חיובו מצורר, וכל הטענה היא לענין גבי, ולכן בשטר שכל

סוגיית הדף

פני יהושע

דף מז ע"ב

כתובות

עג

דאית ליה כרב בחדא ופליג עליה בחדא, ^(ב)אלא דבר מן דין קשה לי טובא מי הכריחם לפרש כן בפשיטות מצינן למימר דאליבא דכו"ע פריך דאפילו למ"ד אין הולכין בממון אחר הרוב דכלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה, מ"מ היכא דאיכא חזקת הגוף בהדי רוב ודאי מהני דהא ברי ושמא נמי ממעטינן בר"פ הפרה דכלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה, אפ"ה היכא דאיכא חזקת הגוף בהדי ברי ושמא מוציאין ממון. ה"ה לרוב דעדיף מברי ושמא דהא לענין איסורא לא מהני ברי ושמא היכא דאיתחזק אסורא כדאיתא בר"פ האשה רבה [יבמות פ"ח ע"א] ורובא ודאי מהני אפילו להיכא דאיתחזק איסורא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף ונהי דלענין ממון רובא לחוד לא מהני מ"מ היכא דאיכא חזקה בהדה ודאי מהני ומכ"ש דברי ושמא ^(ג):

וימים רבים נתקשיתי בזה עד שמצאתי את שאהבה נפשי שבעל המאור כ"כ להדיא אלא שהרמב"ן בספר המלחמות השיג עליו וכתב דלענין אי בתולה נישאת או אלמנה ניסת לא שייך חזקת הגוף דסתם בתולה עומדת להינשא. ^(ד)ולענ"ד יש לתמוה טובא על זה דא"כ מעיקרא מאי מקשה לימא דלא כר"ג ותיפוק ליה דהתם איכא חזקת הגוף והכא ליכא. ומאי קאמר נמי ודקארי ליה וכו' כיון דרוב נשים בתולות נישאות כברי ושמא דמי ותיפוק ליה דברי ושמא לחוד נמי לא מהני להוציא ממון אלא בהדי מיגו או חזקה אם לא שנאמר דהמקשה הו"ל סבר כרב הונא ור' יהודה דלעיל (דף י"ב ע"ב) במנה לי בידך והלה אומר איני יודע דברי ושמא ברי עדיף ולדידהו פריך אלא דלפי"ז נמי קשה מאי איצטריך למימר דקארי ליה סבר כיון דרוב נשים בתולות נישאות כברי ושמא דמי ואמאי תלי כברי ושמא הו"ל להקשות בפשיטות למ"ד הולכין בממון אחר הרוב אלא על כרחך דעיקר הקושיא מכה חזקת הגוף כי היכי דמהני בהדי ברי ושמא וכדפרישית, כן נראה לי. ושיטת התוס' והרמב"ן צ"ע ודר"ק היטב:

דף מז ע"ב

בתוספות כר"ה וליחוש דלמא מפקא וכו' כיון שיכול לבא לידי הפסד שאם תתבענו פעם אחרת ולא יהיו לה עידי הינומא יהא נאמן לומר פרעתך מנה עכ"ל. וקשיא לי האין נפסידה כתובתה משום שיבא הבעל בטענה שיוכל להפסיד ע"י שלא תמצא אח"כ עידי הינומא. שהוי אף אם לא תמצא אח"כ עידי הינומא תהא נאמנת לגבות מאתים דרוב נשים בתולות נישאות כדמקשי הש"ס לעיל. והא דשנינן לעיל דרוב הנישאות בתולות יש לה קול ואיתרע לה רובא לא שייך הכא דכיון שהוא מודה לה עכשיו שהיא בתולה א"כ בודאי יהיה לה קול דרוב הנישאות בתולות יש לה קול וליכא למימר שמא תתבענו ^(כ) גנת ורדים כלל לו. עין יצחק השני סימן סה אות לח, מא:

במקום שאי אפשר שיגיע הקול דאכתי נוקמא ארוב דרוב נשים בתולות נישאות כיון דלא איתרע רובא בהכי במקום שאי אפשר שיצא הקול. ובמקום שראוי שיצא הקול בודאי יהיה לה קול. מיהו לשיטת התוס' שכתבו לעיל דהא דמקשי כיון דרוב נשים בתולות נישאות כי לא אתו עדים מאי הוי לרב פריך דהולכין בממון אחר הרוב. א"כ איכא למימר דשקלא וטריא דהכא קאי אליבא דהלכתא דקי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב. אבל למאי דפרישית בסמוך דלכו"ע שייך רוב נשים בתולות נישאות כיון דאיכא נמי חזקה א"כ לא יתכן לפרש כן. מיהו בלא"ה לקמן (דף פ"ט ע"א) מפרש רש"י בענין אחר דיוכל לבוא לידי הפסד שתוציא הכתובה לאחר מיתתו ותגבה שלא כדיון מן היוורשים ומה שיש לדקדק בזה אפרש לקמן (דף פ"ט ע"א) בתכלית האריכות בעזה"י ודר"ק:

בא"ד או אם יהא במקום שאין מכירין וכו' יהיה נאמן לומר פרעתי [הכל] כמיגו דאין את אשתי והשתא שהכתובה בידה וכו'. מפשט לשון התוס' משמע דאנתגרשה קאי וקשיא לי א"כ עכשיו נמי שהכתובה בידה יהא נאמן לומר פרעתוך במיגו דלא גרשתך ואם יהיו עידי גירושין יכירו ג"כ שהיא אשתה. ובאמת מצאתי מקום ליישב דבריהם בזה דלקמן (דף פ"ט ע"א) דקאמר הש"ס האי מיגו דלא גרשתך הקשו התוס' דאם יאמר לא גרשתך יתחייב לה בשאר וכסות ותירצו שם דהו"ל כטעננו חטין והודה לו בשעורים דקי"ל דפטור לגמרי. וא"כ למאי דאוקמינן לעיל בסמוך למתני כר"ג לא שייך לומר כן דברישי פ"ק דמציעא (דף ה' ע"א) אשכחן להדיא דר"ג מחייב בטעננו חטינן והודה בשעורין ע"ש. ומיהו מסתימת לשון התוספות לא משמע כן. ויש לפרש יותר דברי תוספות לענין נתארמלה שיטענו היוורשים פרענו במיגו שלא היתה אשת (אביו) [אביהם], כן נראה לי ודר"ק היטב:

בגמרא אם יש עדים נאמן מכל אלו כתובתה מאתים וליחוש דלמא מפקא וכו' והדר מפקא עידי הינומא וכו'. ויש לתמוה דמקשה אברייתא ואמאי לא מקשה הכי אמתני. ונראה לי ליישב דלכאורה קושיא זו לא מצי קאי אלא למ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד לא עשה כלום וס"ל נמי אין כותבין שובר והיינו לאוקימתא דר"פ לעיל בשמעתיך וא"כ לא מצי לאקשריי אמתני' דמצינן לשנויי דמאן דאית ליה אין כותבין שובר סבר דמצי למיטען פרעתי אחר מעשה ב"ד. אלא דהכא מקשה שפיר למאי דמוקי ר"פ לברייתא דאין כותבין שובר ובמקום שאין כותבין ואיצטריך ליה נמי לאוקמי דאיבדה באור וקשה קושית התוס' כיון דאיבדה באור לוקמיה אפילו במקום שכותבין ועל כרחך צ"ל כתיירין התוספות דאיכא למיחש שמא כתב לה כתובה אחרת. ואכתי קשיא לן מאי דוחקא דר"פ דהא מצינן לאוקמי בפשיטות כגון שהבעל מודה שלא כתב לה כתובה אחרת ואפילו במקום שכותבין. אלא על כרחך דמשמע ליה

הנהות ברוך טעם

שם בא"ד ולענ"ד יש לתמוה טובא. נ"צ צמה שכמז בספר אסיפת זקנים צמס שיטה ישנה וקונטרסין מיושנת קושיא זו:

דף ט"ז ע"א: מעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן כו'. הוה ס"ל להמקשן דרובא וחזקה הגוף מועיל כמו כרי וחזקה הגוף ומ"מ מסיק הש"ס לחלק צנייכה. והענין כפשוטו דודחי במקום שמועיל כרי וחזקה הגוף מכ"ש שיועיל רוב וחזקה הגוף. אמנם כל זה היכי שאין חזקה ממון שלו אלים, שבעל הממון בעלמו מסופק בחזקהו ועושן שמה, כרי האי גוני מועיל כריא וחזקה להוליא ממון וכ"ש שהיה מועיל רוב וחזקה, אבל היכא שהמוחזק עושן כרי וחזקה ממון שלו אלים, לא אלים רוב וחזקה ומכ"ש כרי וחזקה, ולא שנייכה ביהוד רוב וכרי וחזקה כולל לא אלומי לאפוקי ממונה שהמוחזק טען שהוא בודאי מוחזק, ועמ"ש בסמוך חי"ה בזה בספרת המקשה א.

לימא תנן סתמא דלא כר"ג. כתבו תוס' דהיינו למ"ד דלא מלי למיטען פרעתו. ויראה למ"ד מלי למיטען פרעתו אחיה מתני' כפשטי' דמיירי רישא במודה ר"ג לר"י במגו לבעל המנהג דלא אמרינן, ומיירי סיפה במודה ר"י לר"ג במגו דשור שחוט דאמרינן ופשוט ב.

לימא תנן סתמא דלא כר"ג וכו'. הרמב"ן במלחמות ה' ס"ל דחזקה הגוף דהכא לא אלים כל כך משום דעשו להשתנות דאשה עומדת לנישואין משא"כ במתני' משארסתני נאנסתו. ונ"ל מ"מ פריך הכא שפיר לר"ג דאפילו בחזקה הגוף גרוע אזיל בתרי' דברי מתיר בראובו מעוברת דאיתרע חזקה עובא דברי כריסה בין שיניא ואפילו מדברת איתרע חזקה עובא, וברי קמנן דשמואל [לעיל י"ג רע"ה] דפסק במשארסתני נאנסתו כר"ג להוליא ממון משום חזקה הגוף, ובמדברת אמר [י"ד ע"ה] את לא תעביד עובדא וכו', וע"כ מטעם מעלת יוחסין וריעותא דחזקה, וא"כ ר"ג דאליס לי' כך חזקה דאפילו איתרע עובא ואפילו ביוחסין אזיל בתרה, שוב אין לנו להמליא חילוק בין עשו להשתנות דלעיל, ושפיר פריך לימא תנן סתמא דלא כר"ג. ומיחוה הרמב"ן יפכ כתב על סתמא דתלמודא דפריך אמתני' וכיון דרוב נשים בתולות נישאות דע"י פשוטא הקושיא לרוב וכמפורש להדיא ר"פ המוכר פירות [ב"ב ז"ב ע"ב], ואין ניקום ונאמר גם לשמואל פריך מטעם חזקה הגוף כי היכי דתיקום כהלכתא, חכ ליתא, דכהלכתא בודאי לא אחיא, דברי שמואל הייס דלכתחלה לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים צבדי כרי ושמה דליכוי תלחא במקום חדא, חזקה ורובא וכרי משום דאיתרע החזקה קלת, א"כ ה"נ איתרע חזקה וליכא תלחא ולא נוליא ממון מהמוחזק דאליס מלכתחלה דיוחסין.

ונראה ליישב דעת הר"ה דלמ"ד מנה ולא כלום והיינו רב אשי לעיל י"ב ע"ה ומשמע מהתוס' יו"ד ע"ה [ד"ה חזקה] דבעלו קידושין לגמרי דהוה מקח טעות ממש, נמלא חזקה פנוי' דילכ מסייעא לחזקה ממון דילי' כמ"ש תוס' סברה זו לקמן ע"ה ע"ב ד"ה אבל וכו', נמלא לפי"ז אדרבא חזקה דשמעתין עדיפא אע"ג שהיא קלת עשויה להשתנות מ"מ סתמא דתלמודא שהוא רב אשי פריך למאי דס"ל לרב אשי

דמקח טעות לגמרי, ובמשארסתני נאנסתו חיה לי' חזקה פנוי' לסייעו ואפ"ה אזלינן בתר חזקה הגוף דילכ, כ"ש דאית לן למחל הכא בתר חזקה גופה אפילו הוא גרוע קלת. ומ"מ הש"ס ב"ב פריך לרב ולא הו"מ למימר ולעמיתך לשמואל נמי חיקשי, דמלי למדחי דלמא שמואל ס"ל מקח טעות ממאחיס ומנה חיה לכ וליח לי' חזקה פנוי' לסייעא ולא חיקשי לשמואל די"ל כספרת רמב"ן וא"ש.

עיי' לעיל יו"ד ע"ה תוס' ד"ה חזקה, משמע דשמואל חיה לי' מקח טעות לגמרי, מ"מ אינו מוכרח כמ"ש פני יבושע שס. ומלא הארכתי דזה תליא בפלוגתא רב ושמואל בקידושין ע"ע ע"ה, דשמואל אזיל בתר חזקה דנערות אע"ג דעשויה להשתנות בכהוא יומא, ורב לא אזיל בתר חזקה העשויה להשתנות ע"ש, ותן לחכס ואין להאריך כאן יותר ג.

תנן סתמא דלא כר"ג. פירש"י דאזיל בתר חזקה דגופה. ולדבריו הוה ס"ל דכיון דאית לה חזקה הגוף נגד חזקה ממון שלו, א"כ רוב נשים בתולות נישאות היכתי לה כמו כרי נגד שמה. ומשני הש"ס הכא כרי וכרי. וס"ל להש"ס להקשות מיד כיון דרוב נשים בתולות נישאות וכי ס"ד דרובא לא יחי כמו כרי נגד שמה, אלא דמסיק שקלי ועריא דכ"ג מסתברא והדר פריך לי' ולא ארבע פריך כמ"ש תוס', אלא לכ"ע פריך, וכן דעת הר"ה. ומשני ש"ס דאיתרע רובא כיון דלית לי' קול, וא"כ אם יש לה קול אה"נ דנוטלת מאחיס בלי עדים.

ואמנם רמב"ן ס"ל דהכא לא שייך חזקה הגוף כלל, ע"ש במלחמות ה'. ולדבריו לימא תנן סתמא דלא כר"ג, היינו משום דהוה ס"ל מסברה כיון דאזיל בתר חזקה כברי ושמה, א"כ ה"ל למחל בתר רובא אפילו כברי וכרי דרוב עדיף מחזקה, ומשני דליתא וכברי לא אמר אפילו כרובא. ולפי"ז כדמקשה הש"ס וכיון דרוב נשים בתולות נישאות וכו', ארבע הוא דפריך דס"ל הולכים בממון אחר הרוב כפי' התוס', דלשמואל מאי פסקא דפריך בכה כולי האי. ומ"מ נ"ל למסקנא דרוב גרוע הוא משום דליכא קלא, א"כ ממילא אפשר לומר דאי איכא קלא נוטלת מאחיס גם לשמואל כיון דרוב מעליא הוא גם שמואל מודה א, עיי' תוס' סנהדרין ג' ע"ב ד"ה דיני ממונות, ומ"ש ב"ה בח"מ סי' רל"ב סכ"א וק"ל, ועיי' סמ"ע סי' ל"ה סק"ה א.

ביון דרוב נשים בתולות נישאות כי ברי ושמה דמי. לברז"כ קיימא הכא מסקנא אפילו לשמואל דבעלמא לא אזיל בתר רובא בממון, מ"מ הכא אי לאו דרוב גרועה הוא דלית לה קול, הוה אזלינן בתרי' משום דברוב משוי' לי' לברי כשמה, וכו"ל כרי ושמה וחזקה הגוף, וא"כ לפי"ז לר"ה ורב יהודה דס"ל בעלמא [לעיל י"ב ע"ב] כרי עדיף אפילו בלא חזקה, ה"ה כרי וכרי ורובא וס"ל הולכים בממון אחר הרוב, ואפשר אציי ס"ל כרי, עיי' תוס' לעיל י"ב ע"ב ד"ה ר"ה וכו', ובאמת זה לא שמענו דס"ל לכוני אמוראים הולכים בממון אחר הרוב. אבל לענ"ד באמת יורה דרכו דאין לדמות כרי ושמה לברי וכרי ורובא, דבעלמא אם המוחזק טוען שמה

(א) זה לא כהתוס' ב"ב ע"ב ע"ב ד"ה זו. (הערת מהר"י סופר שליט"א).

סוגיית הדף

ח ת ת

ט"ז ע"א – ט"ז ע"ב

ס ו פ ר

ק ס ט

הרי הוא עלמו אומר שמסופק בחזקה ממון שלו ח"כ צברי גרידא נו"א ממנו לר"ה ור' יהודה, משא"כ צרי וצרי ורובא נהי דלגבי הב"ד השומעים עטנחיו גרוע צרי דילי ומיחשיב לכו כשמה משום שטען נגד הרוב, מ"מ חזקה ממון שלו חלים דהוא עומד צברי שלו ואומר שהוא מכמיעוט, ומש"ה יודו שאין הולכים בממון אחר הרוב – ובשמעתין דמדמיין רוב לצרי ושמה, היינו כאן דחזקה הגוף שלכ מגרע חזקה ממון שלו בלא"ה, ועיין לקמן ע"ה ע"ב ושמו"ז א.ג.

הניחא לזעירי וכו'. נראה דה"ל לש"ס למידק ולזעירי נמי מ"ש האי מגו מהאי מגו, וכן לקמן לר"ה דאמר במנה ולא כלום ה"ל להקשות בן. אלא דנטר עד לבסוף והקשה על כל השלשה מגו, ומשני שור שחוט, וא"ש בין לרש"י בין לכתום דמדברת נסתרה מיחשב שור שחוט לר' יחושע דאין אפוערופוס וכו', אמנם הר"ה מפרש שור שחוט משום מגו להוליא, ועיין ש"ך בכללי מגו אוח א'. י"ל דס"ל במדברת לק"מ מ"ש האי מגו, משום דבאיסור לא אמריין מגו וכמ"ש הרע"ב [בשמעתין מ"ב], ולריך לחלק בין כך מגו למגו דאשחתיש הייתי ופגויי אני ונשחתי וטעורה אני דכפה שאסר עדין מסתם מגו. והתו"ע חשב דכרע"ב הוליא בן מפ"י המשנה להרמב"ם, ולפי הנוסחה לפנינו לא מלאחי בן אלא ס"ל מאיסור לממון לא אמריין מגו דהרי אפילו ממון לממון לא אמריין מגו, עש"ך אות י"ג, מכ"ש דלא פסלה נפשה מכהונה, וס"ל לרמב"ם דש"ם לא אמר הכי משום דר"ה לחרך גם מהניחין דמוכת עין לר"ה, אבל איכו ס"ל מנה ומאחיס כר' יוחנן סגי לי נכחי תירו"א ובראוב מדברת אפילו ס"ל נסתרה בלא"ה י"ל יוחסין שאני עיין וק"ל.ג.

מ"ש האי מגו מהאי מגו. עיין פ"י המשנה לרמב"ם דמפרש טעמא משום דמגו מאיסורה לממונה לא אמריין דפסול כהונה איסורה הוא, ועתי"ע, וש"ם לא סגי לי נכחי טעמא משום דלר' אלעזר דס"ל במנה ולא כלום איכא מגו ממון לממון ואפ"ה פליג ר' יחושע, וכן לזעירי איכא מגו מאיסור לאיסור ואפ"ה פליג ר' יחושע. מש"ה הוה לריך לומר משום שור שחוט, ומיושב נמי קושית מהרש"ה וק"ל.ב.

וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי לא אתו עדים מאי הוי. כתב הר"ה דלשמואל דאין הולכים בממון אחר הרוב נמי פריך דכח איכא רוב וחזקה הגוף מוליא ממון לכ"ע. וכתב עליו רמב"ן דהכא לא שייך חזקה הגוף, דוקא בטענן נאנסה או זנחה אבל אלמנה נשאחך אין זה נגד החזקה דכל הנשים דרכן להבעל ע"י נישואין ע"ש. ופ"י חמה ח"כ מה פריך לעיל כי ליכא עדים מאי הוה, הא חר"ג איכו מהימני הא במתני' ליכא למימר חוקמה לחזקה עכ"ד, ולפמ"ש לעיל דמייירי נמי בשטען פ"פ מלאחי ונאנסת וא"כ פריך המקשן שפיר לימא דלא כר"ג, וכו' סברת המקשן, ומ"מ כתב הרמב"ן דלשמואל לא אחאיין למסקנא דרוב נשים יש להן קול משום דממ"נ אי טוען אלמנה נשאחך, לזה אין לה חזקה הגוף, ואי טוען פ"פ מלאחי, יש לו מגו דאי בעי הוה טען

אלמנה נשאחך וכיון דיש לו מגו לא יועיל רוב וחזקה שלכ וק"ל. ומיכו לקמן ר"פ אלו נערו"ת [כ"ע ע"א] בתום ד"ה ועל הכותית, ס"ל להדיא כרמב"ן דרוב וחזקה מועיל גבי ממון ע"ש.א.

אמר רבינא משום דאיכא למימר וכו' כל הנשאת בתולה יש לה קול וכו'. לפע"ד למסקנא דהכא דרוב הנשאת בתולה יש להן קול, אי אירע דיש קול שהי בתולה מהימנת בלא עדים אפילו לשמואל דלא אזיל בממון בחר רובא מ"מ הכא ה"ל חרי רובא, אי רוב נשים בתולות נישאות ולא איתרע דהרי יש לו קול באמת, ואידך מה שלא שמענו קול מנשואי הראשונים שלפני זה הבעל שהרי רוב הנישאות בתולה יש להן קול, אלא ש"מ שלא הי' נישאת עדיין לשום בעל, וה"ל חרי רובא ומועיל להוליא ממון גם לשמואל. מה תאמר דלמא נשאת ומ"מ היתה בעולה ע"י זנות, ז"א דלא מועיל חזקה הגוף שלכ כנ"ל בסמוך [ד"ה וכיון דרוב] בשעת רמב"ן.

ובוה ניחא לי מ"ש מ"ו בהפלא"ה ג"י דלשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב, י"ל דבאפילו יש קול שנשאת בתולה ולא איתרע רובא דידה אפ"ה צע"י הינומא, דוקא לזה מועיל להעיד בגדלן מה שראו בקטן, אבל אי איתרע רובא כגון דליכא קול אפשר דלא מהימן להעיד מה שראה בקטנו, ומה הקשה על הפוסקים שסתמו ולא פרשו זה. ולפמ"ש לק"מ דלמסקנא ע"כ מייירי נמי לשמואל דליכא קול שנישאת בתולה דאל"ה ה"ל חרי רובא ולא בעי' עדי הינומא וק"ל. ומיושב נמי מה שכתב סמ"ע סי' ל"ה [סקו"ח] אהא דנאמנין בגדלן מה שראו בקטן, דבלא עדותן לא מועיל רוב נשים בתולות נישאות, משום דאיתרע דלית לה קול שנישאת בתולה, והקשה מ"ו בהפלא"ה הא למאי דקו"ל כשמואל ס"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב בלא"ה לריכין עדותן של אלו, וי"ל דאי לאו דרוב נשים בתולות נישאות איתרע ע"י דלא מחשב קול מה שהפקיע זה העד, אי הוה אמריין דזה מחשב הפקעת קול נמלא דה"ל רוב מעליא, וממילא אית לן חרי רובא כנ"ל ומיימן בלא עדותו של זה אלא ע"י הפקעת קולו בעלמא ומה לורך לומר שנאמן לעדות וכלא לא בחורת עדות אחאיין עלה, מש"ה כתב הסמ"ע דזה לא מיקרי קול ואיתרע לי רובא וצע"י עדותו של זה בחורת עדות.א.

[תום] ד"ה כיון דרוב נשים, לרב פריך וכו'. כי הפנ"י וקשיא לי דלרב ודאי לק"מ מתני' דהא רב אית ליה דבמעשה צ"ד יכול לטעון פרעתו, וא"כ ח"ש דאי ליכא עדי הינומא הבעל נאמן דאלמנה היתה במיגו דאיבעי הוי מלי למטען פרעתו עיי"ש. ראה זה חידוש, מלאחי צפנ"י פה שמקשה מנפשיה קושית תום' צ"ב ל"ב ע"ב ד"ה ואמאי עיי"ש ובמהרש"ה, ולא הביא דבריהם, ואין בידי אחרונים לראות חס' יש עליו משיג אי בזה.ב.

דף ט"ו ע"ב: וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא. פ"י רשב"ם ר"פ המוכר פירות [ל"ב ע"ב]

בו מכת"י העתקה תלמיד מרו ד"ל.

אלו נערות

עח) דף כ"ט. נערה אין קטנה לא. והטעם משום דבעינן מהוה את עצמה, ולפי"ז פשוט דה"ה בשוטה נערה ליכא קנס אליבא דר"מ, ובחידושי הרמב"ן לקמן במתניתין דבא על בתו כתב דמתניתין מיירי בשוטה מפותה, ותימה מה בין שוטה לקטנה אליבא דר"מ.

עט) קטנה מבת יום אחד יש לה מכר. ומבואר מלשון זה דעובר ליתיה במכירה, ולהסוברין דאפשר למכור עובר במעי בהמה, ו"ל דהכא שאני דבעינן ראויה ליעוד, אבל להסוברין דקידושין תופסין בעובר מיד, קשה. **פ**) תוד"ה הבא על הגתונה וכו' דעבדות ממש גזר עליהו, שמתוך כך נאסרו בקהל משום לא יהיה קדש. וקשה דנהי נמי דהפקר בי"ד הפקר, אבל הכא כיון דקודם הגזירה כבר נתגיירו איך אפשר שיהו נעשין עבדים כנענים ע"י הפקר בי"ד, וצ"ל דהגזירה היתה קודם שנתגיירו, ולפי"ז מוכח דשייך דין הפקר בי"ד גם בשל עכו"ם, אף דלכאורה עכו"ם אינן מצווין לשמוע לבי"ד ישראל, אלא דמבואר לקמן בדבריהם דשייך הפקר בי"ד גם בחלק מזבת.

פא) שם. בגירותן אית להו חתנות בנכריותן לית להו חתנות, והיינו דע"כ מיירי קרא בגירותן דבנכרים לא מיקרי חיתון כיון דאין קידושין תופסין, וקשה דאם כן תיקשי מזה לר"ע דאין קידושין תופסין איך שייך חיתון, וע"כ צריך לומר כוונת הכתוב לאסור בדרך חיתון ואם כן מנא לן לרבא דרבנן פליגי בזה על ר"ע דאינו אסור אלא חיתון ממש, וכן קשה בהא דהכל מודים במחזיר גרושתו דבעל ולא קידש אינו לוקה דרך ליקוחין אסרה תורה, קידושין ע"ה, והא לר"ע ע"כ האיסור הוא על ביאה גרידא וא"כ מדר"ע נשמע לרבנן.

פב) תוד"ה ועל הכותית וכו' דכל אחת מוקמינן לה אחזקת אבהתא. והיינו כיון שאביה היה כותי חזקה שבניו יהיו כמותו כמו לעיל דף כ"ז גבי בן גרושה ספק דמוקמינן ליה בחזקת אביו, שהי' כשר, וקשה דהתינה התם דאפי' הוא חלל מ"מ בנו הוא ושייך לאוקמי בחזקת אביו אבל הכא אם נולד משפחה אין

לו אב כלל, דולד במעי שפחה כולד במעי בהמה דמי, וזה גופא מספקא לן אם הוא אביו ואיך אפשר להכריע הספק הזה על ידי חזקת אביו, וצ"ל דגם ע"ז שייך חזקה שזרעו יתיחס אחריו ובעיקר תירוצם צריך להבין דמאי אולמא חזקה מרובא אליבא דשמואל, ואפשר לומר לפי שיטת בעה"מ ברפ"ב דרובא וחזקה יחד מהני גם לשמואל, ואף שבתוס' שם כתבו דלרב פריך ולא כפירוש בעה"מ דגם לשמואל פריך, אפשר דס"ל דהתם ליכא חזקה כמ"ש הרמב"ן שם במלחמות, אבל עדיין לא נתישבה קושיתם מקבוע דליכא רובא אלא חזקה גרידא והך חזקה הא לא עדיפא מרובא, אלא דבפמ"ג חקר דהיכא דאיכא חזקה בהדי רובא לא אמרינן קבוע.

פג) בא"ד. ואף על גב דאמרי' וכו' בעל ולא קידש אינו לוקה. וקשה מה בכך הא עיקר חידושא דפסולות הוא דיש להן קנס אף על גב דלא קרינן בהו ולו תהיה לאשה, ורבותא זאת איכא גם במחזיר גרושתו, ואפשר לומר דס"ל לתוס' דמתניתין אשמועינן דאיכא קנס בחייב מלקות, אי כר"י דלא אתרו ביה אי כר"ל דאתיא כר"מ, אבל א"כ תיקשי מהא דתני נתינה דליכא מלקות אלא בחיתון ולא בזנות, עכ"פ מ"ש מחזיר גרושתו מנתינה, דג"כ אינו לוקה בבעל ולא קידש ללישנא בתרא דרבא.

פד) בדברי הגרע"א בדו"ח כאן מבואר דבספק אם הוא חייב מיתה לא אמרינן קלבד"מ מספק, וכדבריו מבואר ברש"י ס"פ המניח ל"ה, ויש להעיר מזה על דברי תוס' לקמן ל' שכתבו דר"ש התימני ע"כ לית ליה דר' נחוניא מדאיצטריך למעוטי חייבי כריתות משום שאין בהן הויה ולא מיפטר משום קלב"מ [והראיה הזאת היא לשיטתם דלר' נחוניא גם ח"כ שוגגין פטורין דלשיטת רש"י בפ"ב דפסחים אין זו ראייה דאיצטריך מיעוטא בח"כ שוגג] ולפי הנ"ל נ"מ בספק ח"כ דלא מיפטר מטעם קלב"מ ואפשר לומר דדוקא במיתת בי"ד דספק גפשות להקל ואינו חייב מיתה מספק אבל בכרת דקמי שמיא גליא וגם בספק חייב כרת שפיר מיפטר מספק, אמנם י"ל דכיון דח"כ ילפינן מחייבי מיתות בי"ד אפשר לומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון דדוקא ודאי ח"מ פטורין מממון

סוגיית הדף

רי

שו"ת

סימן סה

עין יצחק

משום דעומדת להנשא. אבל באמת כבר תמה שם הפנ"י [הנ"ל] על סברת הרמב"ן הנ"ל. וע"כ גלע"ד ליישב סתירת התוס' באופן אחר, דס"ל להתוס' כנ"ל דדוקא בשמא ושמא סמכינן על רוב וחזקה לאפוקי ממונא, והתם ברפ"ג כתובות מיירי התוס' גבי חשש עבד ושפחה נטמעה בענין קנס דהוי שמא ושמא, ובוה מועיל רוב וחזקה. אבל ברפ"ב דכתובות דמיירי בברי וברי לא מהני בזה רוב וחזקה, כמו דמוכח לשיטת הסוברים דבשמא ושמא מועיל חזקת הגוף בהא דס"פ המדיר, ואלו בברי וברי לא מהני חזקת הגוף כמבואר רפ"ב שם. כן יש לומר בשיטת התוס']. וכיון דלשיטת בעה"מ הנ"ל מוכח דאף בברי וברי מוציאין ממון ע"י רוב וחזקה, א"כ תקשה בהא דקידושין דאמאי אין מוציאין מידו בלא ראיה, והא הוי התם רוב וחזקת הגוף ביחד דזה מועיל אף בברי וברי לשיטת הבעה"מ, וכמו שהכריע הפנ"י ברפ"ב כתובות. וזהו קושיא אלימתא. עד שמצאתי ראיתי מה שאהבה נפשי בספר המקנה בקידושין שם [עט, ב ד"ה ושמאל] שהקשה בקצרה שם דאמאי אינם מוציאין מידו בלא ראיה והא איכא רוב וחזקה, וכן הקשה לרב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב דאמאי אמרי התם דרב מצי ס"ל כר' יעקב. ותי' דרוב דהתם איתרעי ליה משום אומדנא דכתב כל נכסיו, דלא שכיח דבריא יתן כל נכסיו א"כ הוא שכ"מ או הדרך כן. והוי רוב דאיתרע ליה, וע"כ לא מהני רובא כזה עכ"ל. א"כ מתורץ מה שהקשיתי.

[לט] והא דמהימן כל שומר חנם ושואל לומר שנאנסה או נגנבה, י"ל הטעם משום דהא מצינו בח"מ (סי' נ"ט [סעיף א]) דאם בעל השטר טוען שמא והלוה טוען ברי פרעתי דפטור הלוה, משום דהברי בצירוף חזקת ממון עדיף מן השטר כמש"כ הקצה"ח שם [ס"ק א]. ובברי וברי או שמא ושמא מועיל השטר כמבואר שם, רק במוחזק ובטענת ברי והתובע טוען שמא אינו מועיל השטר. א"כ ה"ה י"ל דדוקא בברי וברי או שמא ושמא בזה מועיל רוב וחזקה להוציא ממון,

אבל בברי ומוחזק אם התובע טוען שמא זה עדיף מן רוב וחזקה. [משום דהא חזקת ממון עדיף מן רובא, וכן ברי וחזקה לכה"פ י"ל דשקולים המה, ובפרט ברי של הבע"ד. ועיין מזה ביו"ד (סי' קכ"ז) ובשיטת הרשב"א [שו"ת חלק א סימן שעו] דהובא בש"ך שם [ס"ק ט"ו] וקצרתין. וע"כ באם השומר טוען ברי דנגנבה והמפקיד טוען שמא, בכזה אין מוציאין ממון משום דמעלת ברי ומוחזק עדיפא מן רוב וחזקה כנ"ל, ואף דשמא של התובע הוי בלא הוי ליה למידע. ובסי' נ"ט [שם] בח"מ מחלקינן בזה וכמש"כ בספרי שם [נחל יצחק סי' נט ענף א] ע"פ דברי הש"ך (בכחו"מ) בסי' קכ"ב ס"ק (ט"ז) [י"ז] בשם המבי"ט [ח"א סי' ריג]. אבל הכא לא מחלקינן בזה. והא שכתב הש"ך ח"מ (סי' ע"ב ס"ק קט"ו) לדון דהיכא דטוען המפקיד ברי לי שפשעת פטור הלוה משבועה דאורייתא, ולא אמרינן דהא בברי וברי יהיה חייב משום דרוב וחזקת קיים והם ברשותו. זהו משום דהתם מיירי באינו טוען המפקיד ברי שברשותך מונח הפקדון רק טוען פשעת, א"כ גם (לדבריו מהני) [לדברי המפקיד אין לו חזקת קיים]. ואין לומר דיהיה מהימן המפקיד במיגו דאי בעי אמר ברשותך מונח עדיין הפקדון. דז"א דהא הוי מיגו להוציא, וגם היכא דלא הוי פקדון בשטר יש להנפקד מיגו דהחזרתו. [מ] וכן בהא דסי' רצ"א בשומר דטוען איני יודע אם פשעתי או נגנבה דחייב משום דמתוך שאין יכול לישבע משלם, כמש"כ הש"ך שם (ס"ק ט"ו) בשם התה"ד [סי' שלג] ע"ש ולא משום רוב וחזקה. היינו משום דבלא"ה אינו שייך שם חזקת קיים והוא ברשותו, דהא הספק הוא אם פשע או נגנבה וברשותו אינו בודאי, ע"כ לא שייך כ"ז התם. וכן מוכרח לומר דשאני ברי של המוחזק, דאל"כ תקשה לרב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב ונאנסו הא לא שכיח, דאיך מהימן השומר לומר דנאנסה והא איכא רוב נגדו. וע"כ מוכח לחלק דשאני ברי ומוחזק דזהו עדיף מן רוב, וה"ה י"ל דזה עדיף מן רוב וחזקה כנ"ל.

12. תוקן עפ"י לוח השמטות ותיקונים.

דף טז

בענין אם פנויות מותרות לגלות שערותיהן

מראי מקומות

- א. שו"ע או"ח סי' עה סעי' ב
ב. שו"ע אהע"ז סי' כא סעי' ב
ג. חלקת מחקק שם ס"ק ב
ד. מגן אברהם או"ח שם ס"ק ג
ה. מחצית השקל, יד אפרים, ופמ"ג למג"א שם
ו. שבות יעקב סיק קג
ז. משנה ברורה סי' עה ס"ק יב
ח. שבט הלוי ח"ה סי' קצט אות ג

תמצית הענין

במשנה בריש הפרק מבואר דסימן בתולה היא שיוצאה בהינומא וראשה פרוע. ומבואר מזה, דדרכן של בנות ישראל היה, שכשהיו פנויות היו הולכים בשוק בלא כיסוי הראש. וכן הובא ראייה זו במג"א. וכן נפסק **בשו"ע באו"ח** לגבי דיני קריאת שמע בפני הערוה, דבתולות דרכן לילך בפרועי ראש ולכן שערותיהן אינן נחשבות כערוה. אך קשה, דפסק **השו"ע באהע"ז** שאפילו פנויות אסורות לילך פרועות ראש. ו**בחלקת מחוקק** תירץ, דכוונת השו"ע באהע"ז היא רק לגבי פנויות שהיו נשואות כבר וכגון אם נתארמלו או נתגרשו, אבל לגבי בתולות אין איסור לילך בגילוי ראש. אולם **המג"א** כתב שזהו דוחק.

והידוש המג"א, דמה שפסק השו"ע באו"ח שפנויות מותרות לילך בפריעת ראש, היינו רק אם שערותיהן עכ"פ קלועות (braided), אבל לילך עם שערות סתורות לגמרי אסור אפילו בפנויה. וביאר, דדין זה אינו דין דאורייתא אלא שהיא מדת הצניעות. ו**המחצית השקל** הקשה, שלכאור' דברי המג"א נסתרים מהא דאיתא במשנה דידן 'כלה יוצא בהינומא וראשה פרוע', דפרש"י שעה על כתיפה, והיינו שקליעתה סתורה לגמרי. וסיים המח"ש, שנוהגים לצאת גם עם קליעה סתורה.

והאחרונים כתבו כמה תירוצים ליישב קושיית המח"ש. **השבות יעקב** תירץ, דיום החופה שאני, דתקנו תז"ל שתלך פרועת ראש, אבל בזמנים אחרים אין לסתור הקליעות. **ביד אפרים** תירץ, ד'ראשה פרוע' היינו דשערותיה מונחות על כתיפה, ולא אגודות למעלה, וכדרך הנשואות שאגודות אותן למעלה כדי לכסותן, אבל לא שהן סתורות לגמרי. ו**הפמ"ג** תירץ, דכלה יש לה הינומא על ראשה שמשכיב השערות, והן יוצאין רק מאחורי ההינומא, ואין ללמוד מזה דמותרות לצאת בשערות פרועות לגמרי.

נמצא שיש מחלוקת הפוסקים אם בתולות מותרות לילך עם שערות סתורות לגמרי, או שצריכים לקלוע שערן, שהמג"א סובר דאסור, אך לדברי החלקת מחוקק אין מקור להחמיר בזה, והמחצית השקל כתה דהמנהג הוא להקל. ולהלכה, **המשנ"ב** הביא שתי השיטות, ומשמע מדבריו שלדינא נקט לקולא, אך **בשו"ת שבט הלוי** כתב, שאין לדחות דברי המג"א בקל, דכמה אחרונים סוברים כמותו.

משבצות זהב

רוח אוח (ח') [ה] בוח: (ה) סותר. עיין ט"ז. ועיין [סימן] צ"א [סעיף א] ובב"ח שם ור"ה ואפילו דבתפלה לאו דווקא לכו, הוא הדין כל גופו צריך להיות מכוסה כעומד לפני המלך, וכל מה שהמנהג שלא לעמוד בפני השר כך הוא הדין בתפלה, ואי"ה שם יבואר [באשל אברהם אות ה]:

ע"ה (א) ויש אומרים כו'. "בטור" כתב כו'. עיין ט"ז. מהציון הלו אחשוב אני שאדונינו ז"ל כיון כוונה גדולה. כי בגמרא (ברכות כ"ד א') אמר ר' יצחק טפח באשה ערוה, אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר וישעיהו מו, ג-ד גלי שוק [וגרין] ותגל ערותך. ויש ג' פירושים, א', בחידושי הרשב"א [שם ד"ה והא] [ועיין ב"י ד"ה טפח] לומר שוק הוה מקום צנוע באשה. ב', הבי"ח [ד"ה טפח] כתב דשוק באשתו פחות מטפח הוה ערוה לקריאת שמע. ג', דרב חסדא בא לומר דבאשה אחרת פחות מטפח נמי, ונקיט שוק הוא הדין שאר איברים המכוסים, וכהגהות מיימוניות [קריאת שמע פ"ג אות טו. ועיין רש"י ד"ה שוק באשת איש, יורה כחידושי הרשב"א. והב"ח כתב כוה, עיין מה שאכתוב לקמן א"ה ד"ה במה שכתב]. א"כ בגמרא י"ל כפירוש הגי', ובטור אי אפשר לומר כן דפסק באחרת נמי טפח, כהכתב כפירוש הגי', דבשוק באשתו שוק פחות מטפח אסור לקריאת שמע, ויורה על זה הלשון שכתב טפח מגולה באשה אסור לקרות קריאת שמע אפילו אשתו וכן שוקה, להסמיך שוקה לאשתו כאמור. והמחבר הביא לשון הטור ושינה ככוונה טפח מגולה אפילו אשתו אסור, כי סובר רבן שוקה כחידושי הרשב"א, ולכן השמיט בכאן שוקה. והר"ב יפרש כפירוש הגי', והביאו. והט"ז ז"ל כתב כי למעשה השמיט שוק, ש"ל שוק באשתו פחות נמי והוה חומרא, כי באפשר שניהם אמת, כי שוק אשתו כו' פחות מטפח. והגהות מיימוניות נמי מוכרח, מדאמר טפח "באשתו" ולא אמר אלא לקריאת שמע ויהיה אפילו באשה אחרת "לפיטול" קריאת שמע דאפילו חוור וקורא, [עיין מה שאכתוב במ"א אות א אי"ה מזה, ועיין לחם משנה פרק ג' מקריאת שמע הלכה י"ו], שמע מינה באחרת פחות מטפח נמי אסור בקריאת שמע, וחורר וקורא, והבן זה. ועיין מ"א * בזה. והו' יודע דלשון שוק הוא מארכובה, [ועיין רש"י וקרא ד' ל"ב ובתוספות יום טוב פרק י' דחולין משנה ד', וכן פסק הר"מ ז"ל בהלכות מעשה הקרבנות פרק ט' הלכה י' ושוק לפעמים נקרא ירך], נמצא כל הרגל עד ארכובה שקורין קניא שם במקום שהולכין ירך ומגולה להסתכל בה, אמאי לא מוקי לקריאת שמע סתם כדכתיב ומהארכובה למעלה פחות מטפח נמי, ועיין ב"ח [ד"ה וכן] כתב שוק מטוגף כו', היינו מחמת מלאכה, יע"ש. עיין נחלת צבי [אות א] פירש דב"י רב חסדא כן, חגיגה י"ג א' רש"י ד"ה רכובי, יע"ש. אפ"ל קצת,

פרי מגדים

אשל אברהם

ע"ה

הגהות והערות

ע"ה אב לבושה. עיין מ"א. [יחלש טעום סופר ס"ג, ולריך לומר קטני ה' ערוה בעשיות מתחילתו], ועיין מה שאכתוב בלוח א', וזה פשוט, דהקדור מיהא איכא, ועיין מה שכתבתי בסיומן ע"ד [משלוח וזב אוח א' ד"ה והימין] נלעזש דק דמילא למיס, ולתם ביה גלי ערוה: **א ויש אומרים.** עיין מ"א. נחליה רצה אוח ב', נל"ח כתב להרשב"א [מכות כד, ג ד"ה והאן] אשה נאשה מותר לנאות ערוה ולקרות קריאת שמע נגדה, והר"ש [שם פ"ג סימן לו] אומר, ונאמת תמוה, כי הר"ש והרשב"א לא פליגי אלא בשאר הגוף, להרשב"א אנשים דווקא משום הרהור ולא אשה, אבל ערוה אשה אין חילוק ודאי אסור. ודברי הר"ב שכתב ונראה מדברי הר"ש אף "לנאשה" אחרת, יש לפרש כפי אנפין, או לומר דהר"ש חולק להגהות מיימוניות [קריאת שמע פ"ג אות ט] דנאמת נמי טפח דווקא, או חולק להרשב"א דנאשה לנאשה כל גופה ערוה. ומלת "לנאשה" נלמ"ד יורה כפירוש הגי', וקוים דכרוי רק לעצמה מורה כן. ועיין ר"מ פרק ג' מקריאת שמע הלכה י"ו כל נוף אשה נאשה, ולמס משנה שם משמע ודאי שחור וקורא, ונאמת כתבו ז"ל רק מטריד, ובסיומן ע"ג כתב הסרי מדש [אות א] דנאמת מטרדי אין חורר וקורא, ונצמרת נצמרת כו', אן דמטיק "לנאשה" ולקריאת שמע, ומהשמעת המחבר דהגהות מיימוניות אפסר דאין חורר וקורא, ומהגהות מיימוניות והר"ב אמה רואה צדור שחור וקורא כאמור. ומכ"ס [ד"ה טפח] לא משמע כן, עיין מה שכתבתי בט"ז [אות א ד"ה אפ"ל]: **ב שער.** עיין מ"א. וכס הוה בכלל ערוה, ועצות עיין סימן ר"ז במ"א אות ה', ועיין מה שכתבתי בסיומן ע"ד [אות ט]: **ג בתורות.** עיין מ"א. ודברי הלכות ז"ל. ב' הנה נכמות ע"ב א' וראשה פרוע דין מורה הוא, ופרע ראש האשה נצמרת נמי [י"ח] אזהרה כו', ומשני דין מורה קלמה שרי, ועיין א"ה [סימן] קט"ו סעיף ד'. ורש"י נחומס ופרע "סומר" קליעת שער, ומו שכתב הר"ש ז"ל שם דלאש מותר, דגופה נמי סומר, שמע מינה שנתלה ראשה ערו "סומר" קליעת שער. וליכא למימר דסומר אסור דין מורה נאשה נמי וזה שכתוב בה"ע [סימן] כ"א סעיף ג', וכן נל"ח סומר קריאת שמע, דנאשה דת יהודית ונמולות מותר, דהא טרעא דנאשה איש כל על שאין קלמה הוה דין מורה כמטאר נצמרת [ע"ה] ורש"י [סימן] קטו שם]. אלא דודאי פשטיה דקרא ופרע משמע גילוי וח"ל גורו נצמלה נסומר דהוה גנאי גדול, וכן נאין סומר. ומכל מקום מה שכתב [המ"א] לדוקא, החלקת מחוקק [פ"ק ג' וי"ט שמואל (ס"ק ה)] פירש שם כן, [נחלקת מחוקק] "צעולה", וי"ט שמואל אלמנה וגרושה, י"ל צעולה פניה שזניה אין איסור, * ויבאר א"ה נמקום אחר. ומה שכתב [המ"א] מהיטומא, כן כתב החלקת מחוקק שם, ואינו יודע דהיטומא על ראשה ופרוע ראש קריאת שמע, והר"ע נצטרעא פירש שם נכמות פרק

ע"ה א] בפדורת א"ת"ד חכ"ח-נאר הגולה ואלך כמט מגילי ע"ה: **ב** תוקן כפ"א ע"ס מקור חיים חוספת שנת פמ"ג ומחלת השקל, וכ"כ ע"ה ש"ד: **ג** דין זה מקורו נראה כד המנהג כפ"א שם ד"ה וזה דלמה, ואין זה לשון הגמרא. ועיין בב"ח: **ד** הנחלת ל"ט שיש מצא דברי רש"י המנהג לנ"ל, וקאי אלעיל, וגם דברי רש"י קאי אלעיל: **ה** תוקן מההדורות לעצמם: **ו** וד"ה הר"ש"ס ברכות פ"ג סימן לו "דוקא נאמת אלל בעצמה הא אמרין לעיל האשה יושפת וכו'". והבין הכת"ל דדוקא נאמת אמת, דהיינו אשה לפני אשה אמת, אלל נאמת מותר, וכ"כ המעבד יוס טוב המנהג נצמרת היטב ס"ק ד'. הכ"ז ד"ה טפח, נצמרת כפ"א "דוקא נאמת" (מכ"ס א) של הכ"ז "דוקא נאמת", והוא ט"ס בירכתה הכ"ז, ודברי שם א"ה א' נצמרת כפ"א "דוקא נאמת" אמת האסור הכ"ז ס"ק ג' כתב שיש ט"ס כפ"א "ז"ל "דוקא נאמת", אלל לפני אשה אמת מותר, וכ"כ הל"ה רב"ש ס"ק ג', ובכ"ז כפ"ד בספר הכותן ל"י שפעאל הכסן עמוד ז'. ועיין מאתח מרדכי ס"ק ג'. בתוספות הר"ש"ס אמת "דוקא נאמת": **ח** וד"ה הרשב"א "דוקא נאמת" ונאמת ונאמת לא"י, (וכן משמע באה"ע [כמו] שכתב הפרי חדש סימן ע"ג אות א בהרהור), והא דלא אמר לקריאת שמע סתם כהגהות מיימוניות. אלא מרש"י ברכות [שם] ד"ה לאיסתכלי אם אשתו להטות אסור מן התורה אפילו במגולה, כמו שיראה במגולה, [סימן] כ"א סעיף א', וכן מכוון דאסור בתולה מדרבנן כפ"ב, עיין בית שמואל אות ב', וצ"ע כעת. **מהלבוש** [סעיף א] הבנתי שהשמיט הגהות רבו, שסובר דפסק כרא"ש [שם פ"ג סימן לו] דבאשה אחרת נמי טפח בעינן, ולזה סיים הלבוש דווקא "לאיש" הא לעצמה והוא הדין שתי נשים קורין כן, וזה יורה כב"ח שיר"ב הסכים להמחבר, עיין מה שאכתוב במ"א אות א' מזה, והו' מה שרצינו לכאר בכאן * **במה שכתב רש"י** ברכות כ"ד א' ד"ה שוק וד"ה ערוה, כתבנו לעיל, וצריך תוספת ביאור, כי נאמר דבאשת איש המסתכל ונהנה אסור מן התורה אפילו במגולה, כמו שיראה במגולה, [סימן] כ"א סעיף א', והא בראיה בלא נהנה שרי וכמו שכתב הבי"ח, ופשוט הוא, הא כמכוסה אף ראה בעלמא אסור, וזה שכתב רש"י באשת איש, ויורה כחידושי הרשב"א, והבן זה * **עיין בית שמואל** אה"ע [סימן] קט"ו ל"ב ובאר הגולה [שם סעיף ה] [אות] שייך, ובסדר חליצה רשמתי: **[סעיף ד'] מה שכתב המחבר בסעיף ד'** אסור לקרות נגד ערות עכו"ם, הא נגד ערות בהמה אסור, פרי חדש [אות ד] ומבואר הוא ברכות כ"ה [ע"ב] מהא דתכיב [חוקא נ. כן בשר חמורים, אלמא בכהמה לית לן בה. הרהור מותר נגד ערוה, שכתב ק"א א' ורש"י שם ד"ה היא], הביאותיו בסיומן ע"ד

מחצית השקל

הל"ח כתב אהא שכתב הרא"ש ודוקא באחרת אבל בעצמה כו', דסבירא ליה להרא"ש דהא דמשני באשתו ולקריאת שמע לרבותא נקט אשתו, וכל שכן באחרת, ואהא קאמר דדוקא באחרת כו', משמע דסבירא ליה דדוקא באחרת ר"ל שלאיש אסור דוקא נגד אחרת אבל היא עצמה מותר, וא"כ אינו מכוון בהרא"ש דין אשה אחרת נגד חבירתה. ואי סבירא ליה דשרי א"כ למה כתב דהיא עצמה מותרת, הוה ליה למימר רבותא דאפילו לאשה אחרת מותר. ואי סבירא ליה דלאשה אחרת אסור, א"כ למה כתב דדוקא לאחרת, דלפירוש הל"ח ר"ל לאיש אסור נגד אשה אחרת, הוה ליה למימר רבותא דאפילו לאשה אחרת אסורה. אך זה י"ל קצת, אך אחר זה כתב ל"ח ח"ל, ומהכא שמעינן דקריאת שמע איית בה קולא כו' דאף באחרת שאסור להסתכל בה אפילו באצבע קטנה, לא אסור בקריאת שמע אלא בטפח, וטעמא שלא יבא לידי ביטול קריאת שמע, עכ"ל. וזה חידוש גדול,

לבושי שרד

ע"ה (א) בניא ריש המיטן כמו שכתוב סעיף ה', נל"ל: (ה) שם בפי' שערין והולכת בשוק, עיין ע"ה ארו"ס סימן כ"א ס"ק ג': אפילו באצבע קטנה היינו שמכוון לראות בה, אבל גבי קריאת שמע איכא איסורא אפילו אינו מכוון כלל אלא הרהור אותה לפי תומה בלא כוונה, ואז אינו אסור לקריאת שמע אלא טפח מגולה (מורי בב"ח להסתכל באשה אחרת באשתו כו'. ומה שאסור להסתכל באשה אחרת בלבוש (מורי בב"ח

עפרות זקנים

ע"ה א] טפח כמנהג באשה כו' אסור לקרות קריאת שמע בנגדה. אפילו שוקה שדרך להיות באיש מגולה, אפילו הכי באשה הוה ערוה ואסור לקרות קריאת שמע בנגדה [לשון] הנמרא ברכות דף כ"ד ע"ה]. אפילו פחות מטפח נמי הוה השוק ערוה (מורי בב"ח ד"ה וכן ט"ס): **ב** ויש אומרים דדוקא באשתו כו'. ומה שאסור להסתכל באשה אחרת בלבוש (מורי בב"ח

הלכות הדף

משבצות זהב

ירושלמי א' מזה, יע"ש: (ב) או. עיין ט"ז. הנה להמחבר ערוה ראה אסור אפילו ברשות אחרת, ועוצם שרי אפילו תוך ד' אמות ברשות אחרת, דלא יראה, אבל והיה מחניך לא קאי כי אם אצואה, ומהאי טעמא בצואה הרהור אסור ובערוה שרי. ובצואה ההיפוך מזה, דתוך ד' אמות אסור בעוצם, ומאחוריו נמי אסור והיה מחניך וכל ד' אמות מחניך קרינן, וראה להרא"ש [ברכות פ"ג סימן מו] שרי, דלא יראה לירידה קאי רק אערוה, ומשום הכי ברשות אחרת שרי, כמבואר בסמ"ע ע"ט סעיף א'. ואמנם ברשות אחת לפניו כמלא עיניו להרא"ש, צידדנו בזה בחרושינו [ראש יוסף ברכות כד, ב ד"ה הגה] אי מדרבנן או מן התורה, דכל לפניו כמלא עיניו מחניך הוה, א"כ אין דוקא קפיד אגלוי ערוה, וגם להט"ו אפילו בלא טעם דגלוי ערוה אי אפשר בהחזרת פנים כי אם נגד ערוה אחרת, כמו שכתב אה"כ החזו"ת פניו דוקא שיהיה הערוה מאחוריו, וכבר פירשתי בסמ"ע ע"ד [איתא ד"ה אמרו] מזה מה (שחולקו) [שחילקו] הב"ח וט"ז ומ"א בין אין רואה ואין שומע שרי, ובאין אין להאריך. גם יש לראות ערוה בעששית הא "מתחזיק", דמשמע אף מכוסה בעששית, ולא מהני עוצם עיניו, והא לא גרע מכיסוי המים דמהני עוצם עיניו. ב"ח למלתא, דבר שאסור משום הרהור טפח באשה ושיעור זומר וכדומה אם אין רואה ואין שומע שרי, דגוף האשה לאו ערוה "ממש" (עיין ר"מ קריאת ש"ע ג, טו) אלא הרהור, והעד דיושבה וקוצה חלחא [ברכות כד, א], וזמר, כפנייה שלא בשעת קריאת שמע שרי, כמבואר באה"ע [סימן] כ"א [סעיף א] ובית שמואל סי' ק, וראה פנייה גרה מכלל ערוה הוה, וגם "חייב" לאוין, יע"ש [בבבב] וקול פנייה ע"כ, כהן וודאי אסור לשמוע, ואפילו ישראל כפרהטיא יש בו מיתה וזכרת מדברי סופרים, ובכלל עירות קרי לה באה"ע [סימן] ט"ז, אין מקומו פה, וערוה, כראיה חליא מלתא, אפילו ברשות אחרת אסור אף להרא"ש בסמ"ע ע"ט סעיף ב', דבאן לא יראה כתיב, ואם עוצם עיניו בזה י"ל דשרי, עיין מ"א [סימן] ע"ט [סימן] ח' ושם יבואר אי"ה. וכן ערוה בעששית או במים שרי כשעוצם עיניו, וזה אף הב"ח ומ"א ואף הט"ו י"ל דמודה לזה. אבל העומד נגד ערוה, להמחבר מהני עוצם, ולדידהו דווקא חזות פניו שיהא הערוה מאחוריו שרי, הא עוצם אי הוה פניו לחוד לא מהני, ובערוה אין צריך מחניך דאפילו תוך ד' אמות מאחוריו שרי, דלא קאי מחניך רק אצואה, וזה לכולי עלמא. ובצואה אי לא יראה קאי עלה, מחלוקת הרא"ש ורשב"א וברכות כה, ב ד"ה ה"ה [בסימן] ע"ט, ועיין מ"א בסמ"ע ע"ט סעיף [קטן] א' לענין צואה ובסימן ע"ט [סימן] ח' אי"ה, ושם יבואר:

פרי מגדים

אשל אברהם

עג

עטרת זקנים

ב' משנה א' [ד"ה והלשן] שעה על כתיבה, והיינו שער סלה הארוכים פרוצים על כתיבה, והלשן מכוסה, ואין להאריך: ד שריג'ין, עיין מ"א. הנה נאמן דעמו לחוד אף שטיהין נמקומו ממתת איסור תורה, כמו דליתרסא [פסחים נא, ד] נמי שרי, עיין [סימן] תס"ח מ"א אומ י"ב, וי"ה גמ' עיין מ"א. דליתרסא נכרית אפילו משערומיה המלשנים אין הרהור, ויולאה פרי חדש [סימן] ח' ד"ה מנהי איסור, ובאן אין להאריך: ד ה' ו"ב ש"ב. עיין מ"א. דליתרסא נכרית אפילו משערומיה המלשנים אין הרהור, ויולאה לרשות הרבים כך אפילו בשבת, ועיין עטרת זקנים [סימן] ג. וכפי דעמי ההדויות מה שכתב הלשן [סעיף ג] פיהה נכריות "שלין שלה", היינו מלשנים, ומאי שנא משערומיה או מחכמה שרי, ובאר שבע חולק ואמר דליתרסא נכריות מותר כשלאה מכוסה ולא חיישין שמא משתלפי, יע"ש. ומכל מקום נמדינות שולאין נפיהה נכריות מגולה יש להם לטמון על הש"ע כלאמור, וקולת מדרומי רליה מכמויות ע"כ [פ"ה] והלשן פרוצה דין תורה, ולא מוקי נפיהה נכריות ודמ יהודים, שמע מינה דלית זה דת יהודים, וש"כ * 1 וזמר. עיין מ"א. אף אם נאמר דחזר וקולת מקמתא הכין הוא. ועיין אה"ע [סימן] כ"א בית שמואל [סימן] ד' דשאלת שלום אסור, דיבור שלה, יע"ש, ועיין נחלת צבי [סימן] ג' נכריות ב' כתב המחבר מדינא, ובאן יש ליה, והכ"כ באן חזר מדרכי משה [סוף אות ה] ושמיק ליה, ולפי זה חזר אומר בלא נכרות, ועיין סימן ט"ו [אשל אברהם] ומשנאות וכן וכן * 2. ועיין מה שכתבתי אי"ה בסמ"ע ע"ט סעיף ב': ד ערות קטן, עיין מ"א. הנה מדושינו [ראש יוסף] מנייה [כד, ב ד"ה ע"כ] הקטיו דלמר שם קטן פותח דפירשו כדעיו או ודועמו מגולס דלית ערוה כלל, "דערוס" מזה, ויפוק ליה דלית ערוה. והנה עוד י"ל אף כזה לומר פותח ערוס, דל"כ גדול פותח פורס על שמו, והא יש איסור ערוה. ולמאן דלמר ערות קטן יש איסור, מכל מקום כל שהוא מזה לעלות לתורה כמו מתחנך כשפורס בשבת או מלות עשה שרי, אפשר הוא הדין לאו שאין זו מעשה שרי, או ערוס כהן אומר ולבו רואה ערוה דרבנן, ומזהו בסמ"ע ע"ד [סעיף] א' ג, עיין מה שכתב הפרישה ב"ד [סימן] א' "ערוס" היינו בלא אור, היחזיקו נכריות ע"ד [משנאות] וכן אות ה ד"ה והלשן, יע"ש. עיין מ"א [סימן] ש"מ"א אות ג' נוסף, וסימן קס"ט [סימן] א' מה: ד יוש, עיין מ"א. עיין [סימן] קס"ה סעיף ח' וכו' [סימן] ט"ו דמהחבר כהן אומר, וכן שמונת ימים ולמקומו מילה לא "החמירו", (מה שכתב הש"ך "ממקומו" אסופא סמוך עמוס דבר, ואפשר אפילו מן התורה אפילו הכי למקומו מילה לא שייך ערוס דבר), ומה שכתב [המ"א] מסימן ע"ד אות ט' דענינהו של הסבור, ומכל מקום עכשיו שאין נקיאוס כל כך יש להוסיף לטקנה, ומפוס בדיו, וקטן כולי האי ליכא הרהור טפח. ומה שכתב שם אין לנקות, אין רליה, ושעמיה אומרים שיש אומיון בצבת כסף, אחי שפיר טפי מה: ג וההודו, עיין מ"א. פירשתי בסמ"ע ע"ד, ועיין מה שכתבתי אי"ה בט"ז אות ב' מה, ומה שכתב [המ"א] "מתחנך" קדוש, כבר כתבנו בסמ"ע ע"ד [משנאות] וכן אות ה ד"ה דען נערוה ליכא מחניך קדוש כי אם

בה"א ומוחר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה לא שוא עשוי משערומיה או משער חברה, כד, ועל כן כתב בהנה סתם, איך חולק מהרמ"ם בזה על ככל הנה, ע"כ:

הנהרות והערות

יז בשהירות קלחא המאחרים כמון אשה נכרית, ומזהרת אמ"ד מ"א-באר הגולה חוקן ע"כ נכרית, עיין מ"א ס"ה ובהערה ט':

יח ב"ד"ה נוסף ע"כ פ"י ק"י ובה"ש, והוא ט"ס, ומהדורת דהראנפארט ומהדורת ת"פ השמיטו וכתב ע"כ ק"י, וע"כ ק"י המקור חיים ומוקפת שם ולט"ז ש"ד וכתב דל"ל עיין סימן קטן פ"ה"ע [סעיף ד], וי"ה דפ"ה, אף דמי ה"ה"א מקורס ממנו הגולה בהנה"ש, ושם כתב דברי הר"מ אלשקר ואח"כ כבד עיין ספר המידות סימן ק"י, וא"כ מ"ש"כ דפ"ה"ע [סעיף] ק"י, וע"כ פ"י ק"י י"ל

יט [ספר המידות] פ"י ק"י, ומ"ש"כ "ומה"ע ש"י ק"י אשמן כ"ה סעיף ב' המורר מ"א ס"ג. עיין נ"ב ח"כ הל"ל ד"ה ח"כ מ"ש"כ ע"כ נכרית ל"ל, והוא ט"ס דל"ל לא מוקי המשך כ"כ דפוס ויניחילא, ועיין ש"ד המורר ש"כ ממה ע"ה"ש מדוע שינו בנ"ה, ועיין פ"ה"ע ס"ק ח ועולת תמיד ס"ק ד, ומהדורת תפ"ו הל"ל

כ נכרית כמון כמון"ע ש"ה ס"ק ב כתב מה"ל, וכ"כ שער נכרית כמון מ"א ו"ל הניחא וכ"כ פסלה נכרית דליתא נגמלה דשרי:

כא ח"כ מ"ש"כ ע"כ נכרית ל"ל, והוא ט"ס דל"ל לא מוקי המשך כ"כ דפוס ויניחילא, ועיין ש"ד המורר ש"כ ממה ע"ה"ש מדוע שינו בנ"ה, ועיין פ"ה"ע ס"ק ח ועולת תמיד ס"ק ד, ומהדורת תפ"ו הל"ל

כב נכרית כמון כמון"ע ש"ה ס"ק ב כתב מה"ל, וכ"כ שער נכרית כמון מ"א ו"ל הניחא וכ"כ פסלה נכרית דליתא נגמלה דשרי:

כג ח"כ מ"ש"כ ע"כ נכרית ל"ל, והוא ט"ס דל"ל לא מוקי המשך כ"כ דפוס ויניחילא, ועיין ש"ד המורר ש"כ ממה ע"ה"ש מדוע שינו בנ"ה, ועיין פ"ה"ע ס"ק ח ועולת תמיד ס"ק ד, ומהדורת תפ"ו הל"ל

כד ח"כ מ"ש"כ ע"כ נכרית ל"ל, והוא ט"ס דל"ל לא מוקי המשך כ"כ דפוס ויניחילא, ועיין ש"ד המורר ש"כ ממה ע"ה"ש מדוע שינו בנ"ה, ועיין פ"ה"ע ס"ק ח ועולת תמיד ס"ק ד, ומהדורת תפ"ו הל"ל

כה ח"כ מ"ש"כ ע"כ נכרית ל"ל, והוא ט"ס דל"ל לא מוקי המשך כ"כ דפוס ויניחילא, ועיין ש"ד המורר ש"כ ממה ע"ה"ש מדוע שינו בנ"ה, ועיין פ"ה"ע ס"ק ח ועולת תמיד ס"ק ד, ומהדורת תפ"ו הל"ל

כז ח"כ מ"ש"כ ע"כ נכרית ל"ל, והוא ט"ס דל"ל לא מוקי המשך כ"כ דפוס ויניחילא, ועיין ש"ד המורר ש"כ ממה ע"ה"ש מדוע שינו בנ"ה, ועיין פ"ה"ע ס"ק ח ועולת תמיד ס"ק ד, ומהדורת תפ"ו הל"ל

כח ח"כ מ"ש"כ ע"כ נכרית ל"ל, והוא ט"ס דל"ל לא מוקי המשך כ"כ דפוס ויניחילא, ועיין ש"ד המורר ש"כ ממה ע"ה"ש מדוע שינו בנ"ה, ועיין פ"ה"ע ס"ק ח ועולת תמיד ס"ק ד, ומהדורת תפ"ו הל"ל

ערך לחם פ"ההריק"ש

סעיף ג בסוף בשעת קריאת שמע. לכתלס: סעיף ד בסוף [ערות קטן]. ולא קול כנגד ערות קטן איט חזר כאלו ראי' לביאה: פ"ה"ע פ"ג וכו', בלגט אי"ה ומשום הכי אין להקפיד בחזרת גופו ועיין סימן ע"ד ד"ה א':

מחצית השקל

והיינו קליעתה תורה, וכן המנהג: (פ"ה) וכו' שכן כו', ויצאה אשה כו', וכל דבר חשוב או דמדיק ואין מי טבילה נכנסים בהן אסורה לצאת בהן בשבת, דהיינו דחשיב חיישין דלמא משלפא ומתוי לה לחברתה ומייתי לה ארבע אמות ברשות הרבים, וכן אי מיהק דלמא תצטרך לטבילה ותצטרך להסיר ומייתי לה ד' אמות, אבל חוטי שער דלא מהדקי וגם אינן חשובים מותרת לצאת בהן. אבל אין מזה ראייה כל כך למ"א, דלמא מיירי תחת השכבה והן מכוסות, ועיקר ראייתו מסיפא דילדה לא תצא בשער של זקנה דלמא מחכי עלה ותסיין מפני הבושה ומייתי לה ד' אמות, ועל כרחק במגולה מיירי, דהא חיישין דמחכי עלה: (פ"ה) וזכר כו', קול דבורה שרי, אפילו באשת איש ואפילו בקריאת שמע: (פ"ה) ערות כו', ובסג"ה. אהא דתנן פוחח, היינו שבגדין קרוצים, אינו קורא בתורה, ואבעיא להו קטן פוחח אי שרי. ופירש דש"י דוקא גדול דאיכא משום לא יראה כך ערות דבר, מה שאין כן קטן דאינו מוזהר על זה. ופשט דאסור משום כבוד הצבור, ולא הבניי לדעת רש"י איך סלקא דעתך דהטעם משום לא יראה כו', א"כ אמאי שרי לפוחח לפרוס על שמע כדתנן תתם: (פ"ה) ויראה כו',

לבושי שרד

(***) מ"א סק"ד ועיין סימן קפ"ו באה"ע, כ"ל: (***) מ"א סק"ב כדאיתא בסמ"ע ע"כ, כ"ל: (ג) שם ושחיטה נמי יחזיר, מורו על קושת ו' הוא

אוצר מפרשים

ע"ה א' (מ"א ס"ה) בדברים דחויים, נ"ב, המעין בספר באר שבע כבנים יראה כי סוף דבריו נכנסים, והמה בשם הגאון מורה (יוחזקאל) (יהודה) קאצנעלינבוין, והוא הוסיף ראה מדרוש דף מ"ה ע"ב גבי שחורי ראש, וכן הגלה מהר"י יעב"ץ (שאלת יעב"ץ) חלק א' סימן ט' וחלק ב' סימן ד' ח' לאסור, וכתב האי דגור דף כ"ה ע"ב מיירי בחצירה וביתה ולא ברשות הרבים, והאי

הלכות הדף

שבות יעקב

לילך מכוסה בראשה כדת ומנהג יהודית, דהא איתא בש"ס ריש פ' האשה שנתארמלה [כתובות שם] אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרועה כתובתה מאתים, ובגמרא שם דף ט"ז ע"ב אמאי נעבריה קמי בתולה וקמי בעולה לא ניעבר כלל, זימנין דתפסה מאתים ואמרי אנא בתולה הוי והאי דלא עברי קמאי איתנוסי הוא דאיתנס ע"כ, הרי מסוגיא זו דחשו חכמים אפילו לטענה דלא שכית, כגון אונסא דלא שכית שתגבה מאתים היכי דתפסה ע"י טענה כזו, ואם איתא דאנוסה אין לכסות ראשה כמו שאר בתולות, א"כ איך קאמר המתניתין אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרועה מה הועילו חכמים בתקנתם, הלא בנאנסה דכתובתה מנה וראשה פרועה³⁴⁷. ואף לפי מה שכתבתי דדוקא ראשה פרועה שהולכין הבתולות בשעת חתונתם דהיינו סתירת שיערה זה הוי ראייה שהיא בתולה, משא"כ אנוסה אין סותרין את שיערה ומוליכין אותה בשוק כשהיא קלועה. גם זה אינו, דהא להדיא איתא בילקוט פרשת נשא דף ר"ז ריש ע"ב [רמז חשן] בשם ספרי [שם פיסקא יא] וז"ל, דבר אחר לימד על בנות ישראל שיהיו מכסות ראשן, ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר, שנאמר [שמואל ב, יג, יט] ותקח תמר אפר על ראשה וכתונת פסים אשר עליה קרעה ע"כ, והתם אנוסה הוי, הרי להדיא דאפילו אנוסה יש לכסות ראשה³⁴⁸, וכל שכן מפותה כל שנבעלה וכתובתה מנה.

והמב"ט בפירוש המשניות, הייתי מפרש גם סוגיא דש"ס דכתובות פרק המדיר על דרך זה, דהא דקאמר יוצאת וראשה פרועה היינו שסותרת קליעת שיערה, ומקשה פריעת ראש דאורייתא היא אם סותר את שיערה, לזה שפיר משני הש"ס דאורייתא קלתה שפיר דמי, פירוש מדאורייתא שאסור לבנות ישראל לילך פריעת ראש בשוק היינו ששערותיה סתורות, אבל קלתה פירוש מלשון קליעת שיער שפיר דמי, אבל דת ומנהג יהודית אפילו קלועין שיערה ג"כ אסור לילך בגילוי באשת איש ובעולת בעל³⁴⁵. נמצא דהרמב"ם שלא כתב רק מה שאסור מדינא ולא מצד המנהג, לכן כתב לא ילכו בנות ישראל פרועות ראש בשוק אחת פנויה וכולי, דהיינו אם שערותיה סתורות ולא קלועים, דאסור אפילו בבתולה לילך כך בשוק. והא דאמרינן בריש פ"ב דכתובות אם יש עדים שיצאה בהינומא וראשה פרועה כתובתה מאתים משמע אפילו בשוק, וכן הוא מנהגינו שהולכין כך ביום חתונתם עם שערות סתורות, היינו משום שבאותו פעם הולכין עמה השושבנים והרבה קרובים ונשים, ליכא למיחש מידי, ולא תהיה עלובה כלה לזנות ביום חופתה³⁴⁶.

ויהיה איך שיהיה, לדעת הרא"ש [פ"ג סימן לז] והמרדכי [סימן פ] בשם הראב"ה סוף פרק מי שמתו [בבבב], וכן הוא מנהגינו וכאשר פסק בשו"ע או"ח סימן ע"ה [שם] דכל הבתולות כיון שרגילה בגילוי שיער מותר להלך כן בשוק, תו לא חיישינן משום הרהור אם

הלכות קריאת שמע סימן עה

ב שם **ג הראש** **הנהגה** **בטורא** **המורכב** **מיימיו** **(ג) אשתו**, **(ד) אסור לקרות קריאת שמע** **(ג) כנגדה**: הגה ויש אומרים דוקא באשתו, **(ה) אבל באשה אחרת אפילו (ז) פחות (ג) מטפח** הוי ערוה **(הנהגות מימוני פרק ג)**. ונראה **(ח) מדברי הראש** מטפח באשה ערוה אפילו לאשה **(ד) אחרת**, רק שבעצמה יכולה לקרות אף על פי שהיא ערומה, כולל ע"כ **ב שיעור (ט) של (ה) אשה (י) שדרכה לכסותו**, אסור לקרות כנגדו הגה אפילו אשתו. **יא) בתולות (יב) שדרכן לילך פרוצות (ו) (ז) הראש מותר**: הגה והוא הדין השערות של נשים

באר היטב

(ג) כנגדה. הר"י מיקל דאינו אסור אלא כשמסתכל בה אבל בראייה בעלמא מותר, עיין בית יוסף, ולא נהירא אלא בכל ענין אסור, ב"ח וכן הוא משמעות הפוסקים, עיין ע"ת: **(ג) מטפח**. ב"ח חולק וסבירא ליה דאפילו באשה אחרת נמי אין אסור אלא דוקא בטפח אבל פחות מטפח שרי ע"ש. לכאורה לדבריו צ"ע מ"ש הש"ס בברכות דף כ"ד אמר ר"י טפח באשה ערוה, למאי וכו', אלא באשתו ולק"ש ע"ש, למה לא משני בקיצור דהכא לק"ש איירי ובכל הנשים ולמה נקט באשתו ולק"ש, אלא ש"מ דחילוק יש וק"ל. אם שוקה מגולה אסור אפילו באשתו פחות מטפח, שהוא מקום הרהור יותר משאר איברים, ט"ז וכ"כ הבי"ח. עיין דברי שמואל סי' רצג: **(ד) אחרת**. והרשב"א כ' דוקא לאנשים דאיכא משום הרהור אבל לנשים לא. ומ"מ דף כו ע"א פסק כהראש"ש דאף באשה אסור לראות ערות חברתה, גם השכנה"ג הקשה על הרשב"א ע"ש והפ"ח כתב דברי הרשב"א הם עיקר ע"ש: **(ה) אשה**. ושיעור של ערוה של איש יוצא דרך הבגד מותר, גמרא דף כד, מ"א: **(ו) הראש**. עיין בא"ע סי' כ"א ס"ק ה' מש"ש, ועמ"א:

שערי תשובה

בעבדיה חיישינן ומשתלי, משא"כ בזה רוצה לקרות ק"ש ומחמת זה חובק ידיו לכסות או להפסיק, ואינו עושה מעשה אחר כי אם הק"ש או הכרכה שבבבילה הוא עושה כן, אין חשש שיטכח בין בכרכה והוי זמן מעט ובין בקריאת שמע ע"ש:

[ז] הראש. עב"ט. ועיין לקמן סימן שב ובאר ברכ"י שם על שאלת יעבץ

משנה ברורה

רגל עד השוק [והוא עד המקום שנקרא קניא] בלשון אשכנז, במקום שדרכן לילך יחף מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגלי בהן אינו בא לידי הרהור, ובמקום שדרכן לכסות, שיעורן טפח כמו שאר גוף האשה; **(ה) אבל זרועותיה ושוקה**, אפילו רגילין לילך מגולה כדרך הפרוצות אסור: **(ג) אשתו**. ולכן **(ו) צריך ליהדר בשעה שמינקת ומגולה דדיה**, שלא לדבר או שום דברי קדושה: **(ד) אסור לקרות**. עיין בפרי"מגדים שהביא דעות לענין דיעבד בזה, אם צריך לחזור ולקרות כמו לענין ערוה גמורה; ובדרך החיים משמע דאפילו בדיעבד צריך לחזור ולקרות. ומכל מקום נראה לי, דכשלא נתכוין להסתכל **(ו) אין להחמיר בדיעבד לחזור ולקרות אף באשה אחרת: (ה) אבל וכו'**. עיין בנשמת אדם שכתב דלכולי עלמא זה לא הוי אלא מדרבנן, ומהני בזה עצימת עינים, וכן כשעור אשה המבואר בסעיף ב: **(ו) באשה אחרת**. **(ז) בין פנויה בין אשת איש: (ז) פחות מטפח**. ואם השוק מגולה, **(ט) יש אומרים דאפילו באשתו פחות מטפח אסור לקרות נגדה**, שהוא מקום הרהור יותר משאר איברים. **(י) וכל זה לא איירי אלא לענין איסור קריאת שמע**, דהאיסור הוא להרבה פוסקים לקרות נגד המגולה אפילו בלא מכוין לאיסתכולי, אבל לענין איסור הסתכלות, לכולי עלמא המסתכל באשה אפילו באצבע קטנה, כיון שמסתכל בה ליהנות, עובר בלאו ד"לא תתורו אחרי עיניכם"; ואמרו, שאפילו יש בידו תורה ומעשים טובים לא ינקה מדינה של גיהנם. **(יא) וראייה בעלמא לפי תומרו בלא נהנה שרי**, אם לא מצד המוסר. ובספר מנחת שמואל הוכיח דאדם חשוב יש לו ליהדר בכל גווני. וכתב הפרי"מגדים, דבמקומות שדרך להיות מכוסה [כגון זרועותיה וכהאי גוונא שאר מקומות הגוף] אף ראייה בעלמא אסור. וכתבו הפוסקים, דבתולות דידן בכלל נדות הם משיגיעו לזמן ווסת ובכלל עריות הם: **(ח) מדברי הראש** וכו'. אבל הרשב"א חולק על זה, וטעמו, דסבירא ליה דכי היכי דבעצמה יכולה לקרות כשהיא ערומה, אלמא דאין

שער הציון

(ה) כן כתב אליה רבה בשם הרוקח ע"ש והחיי"אדם, וכן מוכח בכתובות ע"כ עמוד ב' והוא דת יהודית ע"ש: **(ו)** חיי"אדם: **(ז)** עיין בבית יוסף בשם הרבנו יונה ועיין ב"ח: **(ח)** פרי"מגדים וש"א: **(ט)** ב"ח וט"ז: **(י)** פרי"מגדים וחיי"אדם: **(יא)** פרי"מגדים: **(יב)** פרי חרש ואליה רבה ובאיור הגרי"א: **(יג)** אליה רבה והגרי"א: **(יד)** פרי"מגדים וחיי"אדם: **(טו)** מגן אברהם: **(טז)** פרי"מגדים: **(יז)** יד אפרים: **(יח)** שולחן שלמה: **(יט)** ר' עקיבא איגר בשם הר"י הלוי: **(כ)** פנים מאירות סימן לה ומגן גבורים:

תרגום: 1 ב"ד.

הלכות הדף

הלכות קריאת שמע סימן עה

רמט באר הגולה

(יג) *שרגילין (יד) לצאת *מחוץ (יז) לצמתן (כ"י בשם הרשב"א), (ח) וכל-שכן (טו) שיער נכרית אפילו דרכה לכסות (הגהת אלפסי החדשים): ג (טז) יש ליזהר משמיעת קול (ט) זמר אשה בשעת קריאת

שערי תשובה

באר היטב

ח"א סימן ט ושמח"ב הביא דברי שאלת-יעבץ ח"ב סימן ז וסימן ח, ועיין ביד-לנהוג, ועיין ביומא דף מז ע"א בענין קמחית: (ס) וכ"ש פאה נכרית כצ"ל. וה"ה אם חתכה שיער של עצמה וחכירה אח"כ בראשה, עיין עטרת-זקנים: (ט) זמר אשה. אפילו פנויה, ובא"ע סי' כא משמע דקול זמר

ביאור הלכה

משנה ברורה

בעצימת עינים, כן כתב בספר חיי-אדם, וכן משמע מביאור הגר"א כסעיף זה בהג"ה דמדמה ענין זה להא דכסעיף ו, עיין שם. ומה שכתבנו דיש מתירין הוא מהב"ח ופרי"מגדים במשבות-זהב אות ב, עיין שם. והחיי-אדם הוכיח בנשמת-אדם שלו דגם להרמב"ם יש להקל בעצימת עינים ונלפלא שלא הביא מה שכתב הריב"ם יונה בזה בפירוש ביותר מזה ורק רוקא במסתכל אסור, עיין שם. אולם מכל מקום לדינא לא ברירא הך מילתא להתירא, דדברי רבינו יונה כמו שהשיגו הב"ח כבר השיגו גס"כ בספר האשכול שכתב שם דאין דעת רבותינו כן. והסמ"ג כתב וזה לשונו: טפח באשה ערוה כשהיא מגולה, ולא יקרא ער שיחזיר פניו ממנה ואפילו היא אשתו; משמע מלשון זה דאפילו אינו מביט בה בעת הקריאה גס"כ אסור, ומכל מקום באי אפשר בענין אחר, המיקל וסומך על דברי הב"ח ופרי"מגדים להתיר בעצימת עינים אין מוחין בידו: * שרגילין לצאת וכו'. עיין במשנה ברורה בשם אליה רבה דאפילו נגד אשה אחרת מותר, וכן משמע מסתימת כל הפוסקים, ודלא כחתם-סופר שהחמיר בזה בסימן לו: * מחוץ לצמתן. ואותן נשים הבאות מארצות שאין דרכן לגלותן מחוץ לצמתן למקום שדרכן לגלותן, מותרין לגלותן אם אין דעתן לחזור [מ"א בשם הר"ם אלשקר]. ולענין לקרות קריאת שמע כנגדן, כתב בספר שולחן-שלמה דנראה שמותר אפילו דעתן לחזור [טעמו, דליכא הרהורא]. ואם באו ממקום שדרכן לגלות למקום שאין דרכן לגלות, לא יגלו אפילו אם דעתן לחזור [טעמו, משום הרהור דאנשים], ואסור לקרות קריאת שמע כנגדן אפילו אם דעתן לחזור. ואם איש אחד בא ממקום שדרכן לגלות למקום שאין דרכן לגלות, אסור לקרות קריאת שמע כנגדן בכל גונו; ואם בא ממקום שאין דרכן לגלות למקום שדרכן לגלות, מותר אם אין דעתו לחזור. ועיין במשנה ברורה סעיף-קטן יד מה שכתבנו שם. ולענין עיקר איסור גילוי שיער ראשה, כתב המגן-אברהם בשם התוספות דכתובות, דדוקא בשוק אסור, אבל בחצר שאין אנשים מצויים שם מותרים לילך בגילוי הראש [ומה שגרסם במגן-אברהם בשם א"ע קט"ו אינו מוכח שם כלל להמעין]; אבל בוהר פרשה נשא החמיר מאד שלא יראה שום שיער מאשה, וכן ראוי לנהוג, עד כאן לשון המגן-אברהם.

ודע דענין זה לא שייך כלל להדין דשיער באשה ערוה האמור בסעיף זה, ואפילו בביתה ובחדרה אסור לכולי עלמא לקרות כנגדה, הואיל דדרכן לכסות בשוק אית ביה משום הרהורא והוי ערוה, כן פשוט להמעין וכן כתב היד-אפרים. אולם אפילו עיקר הדין לענין גילוי שיער שהביא בשם התוספות לא ברירא, דהנה הסמ"ג כתב בשם הירושלמי לאיסור, וכן דעת הטור שם, והב"ח כתב שם שכן דעת הרמב"ם ומפרש גם הש"ס שלנו כן, שבגלוי ממש אפילו בחדרה אסור. ובעל הבית-שמואל בסימן קטו כתב, דלפי מנהגנו הוי דת יהודית בגלוי ממש אפילו בחצרה וחדרה; ואפילו אי תימא שלא תצא עבור זה בלי כתובה, על-כל-פנים איסורא איכא, וכן כתב בתשובת חתם-סופר סימן ל"ו, דכיון דכבר קבלו עלייהו אבות אבותינו בכל מקום ששמענו שנוצרים ישראל לאסור בזה, אם-יכן הוי ליה דין גמור שקבלו עלייהו כהך דעה האוסרת, וכמו

גבורים מקילין בזה. כתב החיי-אדם: נכריות שאינן מזהרות לכסות שערן, צריך עיון אם דינן בזה כבתולות: (יג) שרגילין וכו'. רוצה לומר: ומותר לקרות בזה אפילו נגד אשה אחרת, דכיון דרגילין בהן ליכא הרהורא, אבל לכיון להסתכל באשה אחרת, אפילו בשערות שמחוץ לצמתן אסור [א"ר]: (יד) לצאת וכו'. רוצה לומר, שמלבד כובע שעל ראשה יש לה צמת, והוא בגד המצמצם השיער שלא יצא לחוץ, ואותו מעט שאי אפשר לצמצם ויוצא מהצמת, על זה מיקל הרשב"א [חתם-סופר סימן ל"ו ע"ש]. ובוהר פרשה נשא החמיר מאד שלא יתראה שום שיער מאשה, דגרמא מסכנותא לביתא, וגרמא לבנהא דלא יתחשכון בדרא, וסטרא-אחרת לשרות בביתא, וכל-שכן אם הולכות בשוקא כן; על-כן בעאי איתתא דאפילו קורות ביתה לא יחמוץ שיערה חדא מרישאה, ואי עבדיית כן מה כתיב: "בנין כשתילי זיתים", מה זית כו', בנהא יסתלקון בחשובין על שאר בני עלמא, ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכל ברכאן דלעילא וברכאן דלתתא, בעותרא בבנין ובני-בנין. עד כאן לשונו בקיצור. וכתב המגן-אברהם דראוי לנהוג כהזוהר. וביומא איתא במעשה דקמחית: בזכות הצניעות היתרה שהיתה בה, שלא ראו קורות ביתה אמרי חלוקה, יצאו ממנה כהנים גדולים: (טו) שיער נכרית. קרי נכרית להשיער שנחתן ואינו דבוק לבשרה, וסבירא ליה דעל זה לא אמרו חז"ל שיער באשה ערוה, וגם מותר לגלותה ואין בה משום פריעת הראש. (כא) ויש חולקין ואומרים, דאף בפאה נכרית שייך שיער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש. וכתב הפרי"מגדים, דבמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה, יש להם לסמוך על השולחן-ערוך, ומשמע מיניה שם דאפילו שיער של עצמה שנחתך ואחר-כך חיברה לראשה גם-כן יש להקל, ובספר מגן-גבורים החמיר בזה, עיין שם. וכתב עוד שם, דאם אין מנהג המקום שילכו הנשים בפאה נכרית, בוודאי הדין עם המחמירין בזה, משום מראית העין. עיין שם: ג (טז) יש ליזהר וכו'. וכדיעבד אם קרא, חוזר וקורא בלא הברכות. עיין בביאור הגר"א ופרי"מגדים: (יז) זמר אשה. אפילו פנויה; (כז) אבל שלא בשעת קריאת שמע שרי, (כג) אך שלא יכוין ליהנות מזה כדי שלא יבוא לידי הרהור. וזמר אשת-איש, וכן כל העריות, לעולם אסור לשמוע, (כד) וכן פנויה שהיא נדה, מכלל עריות היא, (כה) ובתולות דידן כולם בחזקת נדות הן משיגיע להן זמן ונטה. וקול זמר

פנויה נכרית, היא גס"כ בכלל ערוה (כו) ואסור לשמוע, בין כהן ובין ישראל. ומכל מקום (כז) אם הוא בדרך בין העכו"ם או בעיר והוא אנוס, שאי אפשר לו למחות, כיון דלא מצינו דמיקרי ערוה מדאורייתא, מותר לקרות ולברך, דאם לא-כן כיון שאנו שרויין בין העכו"ם נתבטל מתורה ותפלה, ועל זה נאמר "עת לעשות לה' הפרו תורתך"; (כט) אך יתאמץ לבו לכיון להקדושה

שער הציון

(כא) באר-שבע, ועיין בישועות-יעקב; (כב) פרי"מגדים; (כג) פשוט; (כד) פרי"מגדים; (כה) אחרונים; (כו) פרי"מגדים; (כז) חיי-אדם; (כט) עבודת-היום;

היו מקוין צוה, יכן נהגו מדינות שלמות, אפי' ללח' לרי' כאלו בעוד ננו הפמ"ג סי' ע"ה, וכבר מדורות ה'ו לשנות זה, ולא עלה בידם רק בחלקו אלל עדין מדינות שלמות החזיקו בזה, ע"כ הין לנו כה הכרעה בזה. אך ידוע דגם בזה יש דרגות ללכתחילה אסור ללח' גם בפאה נכרית אם נא שיש עוד כסוי על ראשה, יע"פ לשיק וכה"ל, וכן נהגו לנטיית כאלה שאין מגלוחו שערותיהן שיהי' נהם שצכה ענ השערות וע"ז הפאה נכרית, יכן שלא יעשו הפאה נכרית משערותיהן עלמן אלל משער נכה, וכן שחרי הפ"ג עשו' שלא הרחם ממש כהלכת בשערה אלל ניכר שריה גוף זר עליה.

ע"ע לקמן סי' ר"ב

סימן ר

שו"ע אה"ע סי' כ"א ס"ג

מותר להסתבג בפנייה נדקה אם היה יפה שישנה וכו' אלל נא יסתכל בה דרך זניה וע"ז נאמר נרית כריתו נעוים ומה אהבונן על בתולה. עיין אבות דר"י פרק ב' דקאמר ומפני מה איוב החמיר על עלמו ילא נסתכל אפי' בצתינה, מפני שאמר איוב שמא אסתכל אני היום ינמחר יצה אים אחר וישאנה, נמלה שאני מסתכל בלשה אים, וע"כ בהגהות מהרי"ב ע"ז, ונמדתי מדבריו דזה מירי כשיש לו כבר אשה אלל שרואה להסתכל אולי ישרה צעיניו גם הצהילה, או שמסתכל בה נקחתה לבני או לאחיו ולקרובו, וכו"מ החמיר על עלמו דאולי לא ישרה צעיניו, ונשאה לאחר יוצא להסתכל ג"כ כשהרי אשה אים, והשש זה לא היישיקן כשהוא מסתכל לקיים מצוה נשואין אפי' שגם שם החשש דינמח' נא ישרה צעיניו יתנשא לאחר ונמלה מסתכל בל"א, וע"כ צי"ע ע"ז.

אבל ודאי כשמסתבג בה דרך זניה בעלמא באין תועלה כלל נא לו ונה לקרוביו גם בני גזרה דאשה אים אסור, ינמדתי דאיכה ג' גדרים בזה, דלדקה אם היא יפה ע"מ שישנה מותר לכתחילה ורחוי נעשות כן, להסתכל בה אולי היא ישרה צעיניו או אולי תהי' ראו' לצני לאחיו ולקרובו לא ישרה כן מחשש הנזכר באבות דר"י ה"ג, יאם הוא מסתכל בה סתם דרך זנות אסור משיקר דיין דברית כריתו לעוים ומה אהבונן על בתולה, ונראה הא דמפ' אבות דר' נתן קרא דאיוב בדרך אמלעו לא כמסתכל דרך זנות, משום דנישנה קרא משמע גדר וחומלא מה אהבונן, לאחיה תועלת אהבונן, מש"כ כשמסתכל דרך זנות דאיכה ודאי גם לאו דלא התורה, והשו"ע לישנה דקרא דמפורש בתולה נקט, אלל דמלשון הבי"ש ס"ק ב' נא משמע כן מדכי וצפוניו לכ"ע מדברי קבלה, אלל כשהיא כבר נדה כבתולה דזמניו צודאי איכה גם לאו דלא תהירי.

וכבר כהבתי דקשה לזייר מליאות זה דכי הבי"ש דהסתכלות יכ"י רק מדברי קבלה, וברכור מה"ה, וידוע שזה פס"ר שאם מסתכל דרך זנות הרי גם מהרהר בה, ואם חימלא דבי"ש להביט ציפיה נקט ציפיה אלל לא דרך זנות אי"כ דרך זנות שנקט הבי"ש שז' מה"ה כמשי"כ מלאו דלא תהירו אחרי לבצכם ואחרי עיניכם ומדין שלא יברכר אדם ציוס וכו', והגלע"ד כתבתי.

ראו קורות ביתה שעה ראשה, וידועים צוה דברי הוי"ה פ' נשא שביבאי במג"א סי' ע"ה, ובהשוצה ח"ט שם ובשאר ספרים הרבה.

הרביעי חומרי הנקוס הוא מש"כ בתשובה מהרי"ם הנשקר סי' ס"ו בשער יולא חוץ נלמחן שלדעה הינה במנהג המקום, יבארין ישמעאל היו גוהגים בו היתר, ודעה מן הח"ס שם דבמדינתנו בכל מקום פזריוני נהגו צי איסור, וכבר ראויה בשד"ה במערכת ד' הביא מתשובה למח נדק אה"ע סי' קל"ע שחולק בזרוע על תשובה מהרי"ם הנשקר ידעה דגם שערות היולאין מלמחן אינם הניס במנהג כלל, וראויה חזקה מדברי רש"י שבה סי' ע"ה יתפסקים שם דגם צלותן שערות איכה דין שער באשה עריה [ע"פ מדין דת יהודית החמור מלה] יבארין צוה יע"פ. ע"ע ח"י סי' רנ"ז

ג

ובענין שערות סהרות, הנה מג"א סי' ע"ה ב' נה' ה' דמציאר כאן דגם בפנייה, ובח"ה שם דצתינה מותר יהי' דפרושיה ראש דכאן היוו ססתריה קליעה שעה וזה אסור גם בפנייה בתולה, והאהרונים הקשו דהא המג"א עלמי הוכיח דבתולה מותר מריב פ"ב דכתוביה דיולאות וראשה פרועה לסימן שהיא בתולה הרי דבתולה כה"ג מותר ופרש"י שם דשערה על כתפה דהיינו סהרות, וע"כ במהרי"ם, ועיין בעלי ארוס דהשיג מכה זה על מג"א לדינה וביד אפרים כ' נתן דרך אורך שערה על כתפה אלל לא סהרות ממש, ויש שכתבו דהתם ציוס חופשה נא היישיקן לפריאות כה"ג.

ולפי דעתי פשוט דהא ההם ראשה מכוסה צבוימא כמשי"כ למענה, אלל דיולאות גם שערות עד כתפה גם אם הם סהרות מכ"מ כיון ששיקר ראשה מכוסה הין זה סהרות שער שנאסר גם לכתולה, ושור' בפמ"ג בח"ה שם כנראה כיון לכה, וע"כ אין לדחות בקל דברי המג"א אפי' שהרבה אחרונים כתבו שאין הלכה כמג"א בזה, מכ"מ אין צחר זקני הפנים מליאות גריון שבי ה"א סי' ע"ה שדברי מג"א הם כיתוד שלא תמוע, וכ"כ בתשובה שבות יעקב ח"א סי' ק"ג, ומזה הי' המנהג בכל בתים כשרים ציבד"ג שאמכות היו מקלעין קליעת השער לצנותיהן שלא תגבה סהרות שער.

וכבר כהבתי לעורר בהקדמה שבע הלוי ח"א שגם נשואות אלו הולכות בפאה נכרית אכוריס שהרי הפאה נכרית סהרות שער כו עלם הסחירה הוא דבר פגום ופריאות גדולה יע"פ, ומשי"כ קלת אחרונים שהצחולות הולכות כך ואין חשש, הלכ' יודע ומכיר שגם צומניו פריאות הוא, והלנועוה מתרחקה מזה. ע"ע ח"י סי' קצ"ט

ד

ובעצם המנהג של היום שהנשים שלו יולאות בפאה נכרית חלילה לו לתקוע עלמי בזה, וכבר ידוע שאסרו רובם של הפוסקים הין דעתם נוחה בזה, ויש מהם שאסרו זה מדין דת יהודית ממש, ועיין בתשובה באר שבע סי' י"ה ובתשובה מאהבה ח"א סי' מ"ח ועוד הרבה תשובות אחרונים, ועיין בשד"י חמד מערכי הדי' בזה, יאמנם היות כי מדברי הרמ"א סי' ע"ה וצד"מ סי' ע"ג ימג"א מוכח דהרבה